

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Diplomová práce

Mezinárodní obchod v regionech bývalého Sovětského svazu – Ruská federace, Republika Kazachstán a Běloruská republika

Bc. Vladislav Brikun

© 2022 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Vladislav Brikun

Hospodářská politika a správa
Podnikání a administrativa

Název práce

Mezinárodní obchod v regionech bývalého Sovětského svazu – Ruská federace, Republika Kazachstán a Běloruská republika

Název anglicky

International trade in the regions of the former Soviet Union – the Russian Federation, the Republic of Kazakhstan and the Republic of Belarus

Cíle práce

Cílem diplomové práce je zkoumání mezinárodního obchodu mezi vybranými zeměmi Eurasijského ekonomického svazu – Ruská federace, Republika Kazachstán, Běloruská republika. Dílčím cílem je zhodnotit hospodářský vývoj ve vybraných státech s využitím vybraných makroekonomických ukazatelů ve zvoleném časovém období a provést komparativní analýzu.

Metodika

Práce bude rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část práce bude zpracována formou literární rešerše s využitím studia odborné literatury českých a zahraničních autorů; čerpány budou rovněž aktuální informace z odborných časopisů a internetových zdrojů. V praktické části práce bude provedena analýza základních makroekonomických ukazatelů ekonomik sledovaných zemí a následně vysvětleny rozdíly mezi vývojem jednotlivých ekonomik. Pro analýzu shromážděných údajů bude využita statistická analýza dat. Aktuální data budou čerpána z národních statistických úřadů vybraných zemí a rovněž z portálu Euroasijského ekonomického svazu. V práci bude použita zejména metoda deskripce a komparativní analýzy.

Doporučený rozsah práce

60-80 stran

Klíčová slova

Eurasijský ekonomický svaz, mezinárodní obchod, integrace, export, import, makroekonomické ukazatele, Ruská federace, Republika Kazachstán, Běloruská republika.

Doporučené zdroje informací

BRČÁK, J. SEKERKA, B. STARÁ, D. Makroekonomie – teorie a praxe. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-492-3.

Russia in the system of international economic relations. Textbook and Workshop: Uright, 2015. ISBN 978-5-9916-5273-5.

SOUKUP, A. Mezinárodní ekonomie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-392-6.

SVATOŠ, M. Zahraniční obchod : teorie a praxe. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2708-0.

The Customs Code of the Eurasian Economic Union: Prospekt, 2018. ISBN: 978-5-392-21864-6

Předběžný termín obhajoby

2021/22 ZS – PEF

Vedoucí práce

Mgr. Elizbar Rodonaia, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 30. 12. 2021

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 8. 2. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 29. 03. 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "**Mezinárodní obchod v regionech bývalého Sovětského svazu – Ruská federace, Republika Kazachstán a Běloruská republika**" jsem vypracoval(a) samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor(ka) uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne _____

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval svému vedoucímu práce, kterým je Mgr.

Elizbar Rodonaia, Ph.D. Děkuji Vám zejména za odborné vedení, cenné rady, připomínky, a především ochotný přístup při zpracování této práce.

Mezinárodní obchod v regionech bývalého Sovětského svazu – Ruská federace, Republika Kazachstán a Běloruská republika

Abstrakt

Diplomová práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V první části jsou vysvětleny především klíčová slova a důležité makroekonomické pojmy týkající se mezinárodního obchodu. V rámci této první části budou tedy popsány především teoretická východiska na základě zpracování literární rešerše. V rámci uvedení do této problematiky bude nejdříve popsána historie mezinárodního obchodu, kde se tento pojem poprvé objevil a jaké byly příčiny. V druhé části je pak provedena analýza vývoje mezinárodního obchodu ve vybraných zemích Evroasijského ekonomického svazu – Ruská federace, Republika Kazachstán, Běloruská republika. Obsahem této části je vývoj zahraničního obchodu v každé z vybraných zemí a také zkoumání teritoriální a komoditní struktury v rámci této oblasti. Výsledkem jednotlivých analýz je také následná komparace a zhodnocení zjištěných informací a provedení dalších analýz. Na konci druhé části této diplomové práce jsou zmíněny výsledky vyplývající ze zjištěných informací. Úplný závěr tvoří obecná doporučení pro zlepšení jak mezinárodního obchodu zemí, tak i sociálně ekonomické stránky.

Klíčová slova: Eurasijský ekonomický svaz, mezinárodní obchod, integrace, export, import, makroekonomické ukazatele, Ruská federace, Republika Kazachstán, Běloruská republika

International trade in the regions of the former Soviet Union - the Russian Federation, the Republic of Kazakhstan and the Republic of Belarus

Abstract

The diploma thesis is divided into theoretical and practical part. The first part mainly explains the keywords and important macroeconomic concepts related to international trade. In this first part, the theoretical basis will be described based on the processing of literary research. As part of the introduction to this issue, the history of international trade will be described first, then will be told about this concept, where it was appeared for the first time and what the causes were. The second part analyses the development of international trade in selected countries of the European Economic Union – The Russian Federation, The Republic of Kazakhstan, The Republic of Belarus. The content of this part is the development of foreign trade in each of the selected countries and an examination of the territorial and commodity structure within this area. The result of individual analyses is also a subsequent comparison and evaluation of the information obtained and the performance of further analyses. At the end of the second part of this diploma thesis will be a display of the results that we received from the obtained data. The full conclusion consists of general recommendations for improving both the countries' international trade and socio-economic aspects.

Keywords: The Eurasian Economic Union, international trade, The integration, export, import, macroeconomic indicators, The Russian Federation, The Republic of Kazakhstan, The Republic of Belarus

Obsah

1 Úvod.....	10
2 Cíl práce a metodika	12
2.1 Cíl práce	12
2.2 Metodika	12
3 Teoretická východiska	14
3.1 Mezinárodní obchod.....	14
3.1.1 Definice obchodu.....	14
3.1.2 Význam mezinárodního obchodu	14
3.1.3 Důvody vzniku.....	15
3.1.4 Formy mezinárodního obchodu	17
3.1.5 Otevřenost ekonomiky	17
3.1.6 Struktura zahraničního obchodu	19
3.2 Základní makroekonomické veličiny	21
3.2.1 Definice obchodní a platební bilance.....	21
3.2.2 HDP	22
3.2.3 Inflace	23
3.2.4 Nezaměstnanost	23
3.3 Cíle a formy mezinárodní integrací.....	24
3.3.1 Cíle integrace	25
3.3.2 Formy ekonomické integrace.....	26
3.4 Struktura EAEU	29
4 Vlastní práce	33
4.1 Sociálně ekonomicky potenciál EAEU	33
4.1.1 Populace.....	33
4.1.2 Lidský vývoj	34
4.1.3 Naděje dožití	34
4.1.4 Trh práce	35
4.1.5 Mzda	37
4.1.6 HDP	38
4.1.7 Inflace	40
4.1.8 Průmysl	41
4.1.9 Zemědělsko-průmyslový komplex	43
4.1.10 Transport.....	45
4.2 Analýza vývoje mezinárodního obchodu vybraných zemí	47
4.2.1 Vývoj zahraničního obchodu Ruska	47
4.2.1.1 Komoditní struktura.....	49

4.2.1.2	Teritoriální struktura.....	53
4.2.2	Vývoj zahraničního obchodu KZ.....	56
4.2.2.1	Komoditní struktura.....	58
4.2.2.2	Teritoriální struktura.....	60
4.2.3	Vývoj zahraničního obchodu BY	66
4.2.3.1	Komoditní struktura.....	67
4.2.3.2	Teritoriální struktura.....	70
5	Výsledky a diskuse	74
5.1	Komparace vybraných států v rámci mezinárodního obchodu	74
5.1.1	Vývoj ekonomik	76
5.1.2	Analýza struktury zahraničního obchodu	78
5.1.2.1	Komoditní struktura.....	78
5.1.2.2	Teritoriální struktura.....	79
5.1.3	Míra otevřeností.....	79
5.1.4	Doporučení pro zlepšení mezinárodního obchodu	80
6	Závěr.....	83
7	Seznam použitých zdrojů	85

Seznam grafů

Graf 1	- Inflace ve vybraných zemích (v %)	40
Graf 2	- Rozdělení objemu průmyslové produkce podle země	42
Graf 3	- Struktura průmyslové výroby EAEU	43
Graf 4	- Komoditní struktura exportu Ruska v letech 2011-2020 (v mil. USD)	51
Graf 5	- Komoditní struktura importu Ruska v letech 2011-2020 (v mil. USD).....	53
Graf 6	- Komoditní struktura exportu Kazachstánu v letech 2011-2020 (v mil. USD).....	59
Graf 7	- Komoditní struktura importu Kazachstánu v letech 2011-2020 (v mil. USD)	60
Graf 8	- Komoditní struktura exportu Běloruska v letech 2011-2020 (mil. USD).....	68
Graf 9	- Komoditní struktura importu Běloruska v letech 2011-2020 (mil. USD)	69
Graf 10	- Největší obchodní partnery Běloruska 2021 (mil. USD)	72
Graf 11	- Dynamika obchodní bilance 2011-2020	77

Seznam tabulek

Tabulka 1	- Populace (mil. lidí)	34
Tabulka 2	- Ekonomicky aktivní obyvatelstvo (tisíc lidí)	36
Tabulka 3	- Nezaměstnanost (v procentech).....	36
Tabulka 4	- HDP (mil. USD)	38
Tabulka 5	- Tempo růstu HDP.....	39
Tabulka 6	- HDP na obyvatele k paritě kupní síly - PPP na osobu (USD/rok)	39
Tabulka 7	- Průmyslová produkce EAEU	42

Tabulka 8 - Přeprava zboží všemi druhy dopravy (mil. Tun).....	45
Tabulka 9 - Vývoj zahraničního obchodu Ruska v letech 2011-2021 (v mil. USD).....	48
Tabulka 10 - Komoditní struktura exportu Ruska v letech 2011-2020 (v mil. USD, běžné ceny).....	50
Tabulka 11 - Komoditní struktura importu Ruska v letech 2011-2020 (v mil. USD, běžné ceny).....	52
Tabulka 12 - Rusko – Teritoriální struktura zahraničního obchodu 2015 (mil. USD).....	54
Tabulka 13 - Rusko – Teritoriální struktura zahraničního obchodu 2021 (mil. USD).....	55
Tabulka 14 - Vývoj zahraničního obchodu Kazastána v letech 2011-2021 (v mil. USD) ..	57
Tabulka 15 - Kazachstán – Teritoriální struktura zahraničního obchodu 2015.....	61
Tabulka 16 - Kazachstán – Teritoriální struktura zahraničního obchodu 2021.....	62
Tabulka 17 - Vývoj zahraničního obchodu Běloruska v letech 2011-2021	67
Tabulka 18 - Bělorusko – Teritoriální struktura zahraničního obchodu 2015.....	70
Tabulka 19 - Bělorusko – Teritoriální struktura zahraničního obchodu 2021.....	71
Tabulka 20 - Vývoj zahraničního obchodu všech sledovaných zemí (mil. USD).....	76
Tabulka 21 - Komparace míry otevřenosti ekonomik v letech 2015-2021	80

1 Úvod

Mezinárodní obchod je velmi důležité a zajímavé téma, které obvykle ovlivňuje životy všech lidí, a dokonce i těch, kteří se o toto téma nezajímají. Co bychom však měli rozumět pod tímto pojmem? V ekonomickém jazyce je mezinárodní obchod systémem mezinárodních komoditně-peněžních vztahů, vytvořeného ze zahraničního obchodu všech zemí světa. Zjednodušeně řečeno, tímto pojmem jednoduše myslíme obchod mezi cizími zeměmi, tedy vývoz domácích výrobků, a naopak, dovoz zahraničních výrobků.

V současné době vážných a těžkých ekonomických zkoušek je mezinárodní obchod jednou z proměnlivých a neustále se měnících oblastí. Je nutno jej považovat za jeden z významných prvků světové ekonomiky a tvoří velmi důležitou formu zahraničně ekonomických vztahů. Většina zemí doplňuje své zdroje prostřednictvím zahraničního obchodu, a tím zvyšuje blahobyt země. Pro běžného člověka to například znamená, že si může koupit nějaké zboží nebo gastronomické pochoutky, které se nevyrábějí v jeho vlastní zemi.

Tato diplomová práce bude věnována výzkumu mezinárodního obchodu mezi zeměmi Euroasijského ekonomického svazu, konkrétně Ruskem, Kazachstánem a Běloruskem. Tyto státy byly zvoleny naprosto záměrně, protože to nejsou jen sousední velké státy s vlastní ekonomickou a zdrojovou základnou. Vybral jsem je z toho důvodu, že ekonomické a politické dědictví Sovětského svazu po dobu 70 let spojovalo tyto státy v jeden jediný ekonomický mechanismus. Bude představen stručný historický přehled situace, ve které se ocitly nejen země, které jsem si vybral, ale i další státy, které byly součástí Sovětského svazu. Prezident Ruské federace Vladimír Putin, kdysi o této situaci řekl: „Kdo nelituje rozpadu Sovětského svazu, nemá srdce; kdo jej chce znovu vytvořit v původní podobě, nemá hlavu.“ V současné době jsou tyto země nezávislými státy, které mají otevřenou ekonomiku, a proto má pro vybrané státy velký význam mezinárodní obchod.

Práce bude rozdělena do dvou částí. V první části bude stanovena teoretická složka, vysvětlující cíle a formy mezinárodního obchodu i mezinárodní integrace. Dále bude představen přehled důležitých makroekonomických ukazatelů. Dalším krokem v mé práci bude analýza mezinárodního obchodu každého státu, který se dotkne kromě samotného

obchodu také nepřímých faktorů, které jej ovlivňují. Obchod ve vybraných zemích bude posuzován především z hlediska celkového vývoje, komoditní struktury a teritoriální struktury, která zahrnuje nejdůležitější obchodní partnery tří členských zemí EAEU. Jelikož Ruská federace je největším ekonomickým hráčem na euroasijském kontinentu a nepochybně dominuje v EAEU, považoval jsem za nutné poskytnout o této zemi více informací.

Po prezentaci studie mezinárodního obchodu bude provedena analýza a srovnání analyzovaných dat. Účelem práce je nejen nastudovat co nejvíce informací a následně informovat o mezinárodním obchodu vybraných zemí EAEU, ale také poukázat na jeho aktuálnost a význam. Dále se pokusím zhodnotit ekonomický vývoj ve vybraných zemích pomocí vybraných makroekonomických ukazatelů ve zvoleném časovém období a provést komparativní analýzu.

V poslední řadě se pokusím navrhnout vybraným zemím opatření směřující ke zlepšení mezinárodního obchodu.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je analýza mezinárodní směny ve vybraných zemích Eurasijského ekonomického svazu – Ruská federace, Republika Kazachstán, Běloruská republika. Dílčím cílem je sledování ekonomik s využitím makroekonomických ukazatelů a provedení jejich komparativní analýzy.

2.2 Metodika

Tato práce je věnována analýze a srovnání mezinárodního obchodu mezi vybranými zeměmi Euroasijského ekonomického svazu. Jedná se zejména o Ruskou federaci, Kazachstán a Bělorusko. Tyto země nebyly vybrány náhodou, a to především kvůli jejich zeměpisné poloze. Historicky je mezinárodní obchod mnoha zemí úzce propojen a každá země se snaží rozvíjet obchodní vztahy, jak se svými nejbližšími sousedy, tak se vzdálenými zeměmi. Tuto aspiraci budu v průběhu své práce důsledně zdůrazňovat s ohledem na mezinárodní obchod jednotlivých zemí.

Práce bude rozdělena do dvou částí. První část práce se bude zabývat teoretickými východisky. Budou uvedeny důvody a význam mezinárodního obchodu. V této části bude použita především deskripce, kdy budou vysvětleny základní makroekonomické pojmy a další pojmy související s danou problematikou. V tomto sektoru práce bude rovněž stručnou charakteristikou nastíněna cesta ke vzniku Eurasijského ekonomického svazu.

Ve druhé části bude provedena praktická analýza mezinárodního obchodu každého státu. Bude objasněna analýza dynamiky HDP a jiných specifických parametrů za účelem komparace hospodářské situace zemí. Metodami analýzy a komparace bude nejdříve vylíčen vývoj, komoditní struktury, teritoriální struktury a nejdůležitější obchodní partneři tří členských zemí EAEU.

Stav mezinárodního obchodu v letech 2011–2020 bude představen pro každý stát na základě aktuálních statistik zahraničního obchodu se zbožím předložených autorizovanými orgány členských států Euroasijského ekonomického svazu, zveřejněných na webových stránkách Euroasijské ekonomické komise. Z důvodu přesnějšího srovnání je komoditní a teritoriální struktura uvažována v kratším období. Rovněž je třeba vzít v úvahu důležitý fakt, že z důvodu zpoždění při přijímání údajů o statistice zahraničního

obchodu se zbožím od oprávněných orgánů členských států Euroasijského ekonomického svazu byla v práci použita pouze dostupná a aktuální data publikovaná v otevřených zdrojích.

Po analýze zemí bude v následující kapitole „Výsledky a diskuze“ provedena komparace parametrů ve všech dimenzích. V této kapitole bude porovnána dynamika HDP, inflace a míra nezaměstnanosti na základě údajů z praktické části. Pro lepší vnímání a pochopení materiálu budou v práci použity tabulky a grafy. Všechny tabulky a grafy byly sestaveny pomocí programu Excel na základě dostupných dat ze zmíněných statistických úřadů.

3 Teoretická východiska

3.1 Mezinárodní obchod

3.1.1 Definice obchodu

Na začátku této práce je nutné seznámit se s pojmem obchod.

V souladu se státním standardem Ruské federace lze prezentovat následující definici:

„Obchod: Druh podnikatelské činnosti spojené s nákupem a prodejem zboží a poskytováním služeb zákazníkům.

Služba obchodu: Výsledek interakce mezi prodávajícím a kupujícím, jakož i jeho vlastní aktivity za účelem uspokojení potřeb kupujícího při nákupu a prodeji zboží.“ (Kuznecova, 2018)

Podle Záboje je obchod „specifická ekonomická činnost, jejímž prostřednictvím se uskutečňuje prodej a koupě zboží a poskytnutých služeb za určitou protihodnotu.“ (Záboj, 2007)

Obchod dnes zaujímá jednu z hlavních pozic v ekonomice státu. Vyvažuje nabídku zboží a spotřebitelskou poptávku, což pomáhá předcházet nedostatku zboží nebo přebytku nabídky. Obchod je také jedním z hlavních zdrojů finančních prostředků pro rozpočet země.

Obchod může být mocným nástrojem zahraniční politiky. Schopnost obchodovat i v dnešní době silně ovlivňuje moc státu.

3.1.2 Význam mezinárodního obchodu

Mezinárodní obchod je jednou z hlavních forem hospodářských vztahů mezi zeměmi. Zahraniční obchod je důsledkem mezinárodní dělby práce. Tato směna prošla dlouhou historickou cestou od malých transakcí po rozsáhlou hospodářskou spolupráci. (Abakumova, 2005)

Zahraniční obchod zaujímá jedno z primárních míst v systému světových ekonomických vztahů. V poválečném období se objem zahraničního obchodu prudce zvýšil, v důsledku čehož se mezinárodní obchod stal jedním z nejsilnějších faktorů ekonomického růstu. Tímto způsobem se závislost zemí na zahraničním obchodu náhle zvýšila.

Pro post-sovětské státy hlavní formu spolupráce představují operace mezinárodního obchodu. To znamená, že se přitahují zahraniční investice, vytvářejí se společné podniky, rozvíjí se licencovaný obchod, mezinárodní leasing, vznikají svobodné ekonomické zóny, vzkvétá zahraniční cestovní ruch atd. (Kuznecova, 2018)

Zahraníční obchod je hlavním článkem obrovského systému ekonomických vazeb – spojuje všechny země do jednoho ekonomického systému.

Moderní zahraniční obchod představuje obchodní vztahy mezi zeměmi, které realizují dovoz a vývoz zboží. Do těchto vztahů jsou zapojeny celé korporace a státy. Prostřednictvím obchodu mohou všechny země rozvíjet svou specializaci, zvyšovat produktivitu svých vlastních zdrojů a zvyšovat objem výroby. Ekonomická a politická rizika v zahraničním obchodu jsou určena geografickými, analytickými a národními faktory. Povaha moderního zahraničního obchodu je velmi dynamická.

Předpoklady pro rozvoj mezinárodního obchodu jsou následující:

- nerovnoměrné rozdělení zdrojů a jejich dostupnost;
- různá efektivita výroby jednotlivého zboží.

3.1.3 Důvody vzniku

Mezinárodní obchod je jednou z nejstarších ekonomických činností.

Mezi důvody existence mezinárodního obchodu řadíme:

- nerovnoměrné rozdělení přírodního bohatství mezi zeměmi;
- existenci absolutní výhody ve výrobě;
- existenci komparativní výhody ve výrobě.

Tyto příčiny lze považovat za nejdůležitější, a proto budou specifikována níže. (Novotný et al. 2005)

Nerovnoměrné rozdělení bohatství

První z důvodů vzniku mezinárodního obchodu spočívá, jak se říká, na povrchu: jedná se o nerovnoměrné rozdělení přírodních zdrojů mezi různými zeměmi a národy, konkrétně jde o minerály, lesy, volný přístup k moři atd. Obchod pomáhá tyto nerovnosti napravit zajištěním toho, že každý může získat jakýkoli druh přírodního zdroje, pokud si jej může koupit. Například na základě tohoto modelu Rusko vyváží ropu a plyn do zahraničí a dováží banány a chromovou rudu. (Lipsic, 2013)

Absolutní výhoda

Princip absolutní výhody spočívá v tom, že země mají prospěch ze vzájemného obchodu, pokud se každá z nich specializuje na výrobu takového druhu zboží, které může vyprodukovat maximálně efektivně, tzn. s absolutně nižšími náklady než jiná země.

Specializace založená na principu absolutní výhody umožňuje lidstvu jako celku dosáhnout nejvyšší efektivity především při využívání přírodních zdrojů Země. Výsledná mezinárodní dělba práce finálně vede k tomu, že každý druh zboží se vyrábí v zemi, kde se na jeho produkci vynakládá nejméně zdrojů. Proto má rozvoj mezinárodního obchodu tak velký význam pro všechny země planety, všechny vlády, a je evidentní, že i mezinárodní organizace mu věnují velkou pozornost. (Lipsic, 2013)

Komparativní výhoda

Rovněž geografické a klimatické podmínky mají značný vliv na výrobní a spotřební možnosti každého jednotlivého státu.

Pouze nerovnoměrné rozdělení přírodních statků a zásada absolutní výhody však nevysvětlují celou logiku mezinárodního obchodu. Ekonomice to bylo jasné již na počátku 19. století, kdy byl v mnoha zemích dokončen proces primární industrializace, tj. vytvoření velkého mechanizovaného průmyslu. V řadě vyspělých států se zároveň podstatně snížily absolutní náklady na výrobu produktů různých průmyslových odvětví oproti méně rozvinutým zemím. Pokud by se mezinárodní obchod vyvíjel pouze na principu absolutní výhody, pak by vyspělé země musely přestat nakupovat zboží z méně rozvinutých zemí. Avšak to se nestalo. (Chmelev, 2009)

Další krok k pochopení tajemství mezinárodního obchodu učinil velký anglický ekonom David Ricardo (1772-1823). Ve vývoji zahraničního obchodu jasně viděl výrazný vliv principu komparativní výhody.

Země má komparativní výhodu, pokud vyrábí produkt, u kterého má nižší náklady obětované příležitosti než jiné země. Pokud se jednotlivé země budou specializovat na výrobu takových statků, celková produkce v ekonomice vzroste a rovněž se zvětší spotřeba ve všech zemích účastnících se mezinárodního obchodu. (Lipsic, 2013)

3.1.4 Formy mezinárodního obchodu

Mezinárodní obchod lze charakterizovat dvěma základními atributy: formou vývozu a dovozu. Jeho objem se rovná jejich součtu, pokud uvažujeme o jedné zemi.

Export (vývoz) lze prezentovat jako prodej výrobků nebo služeb do zahraničí. Pod pojmem export lze rovněž vidět vývoz kapitálu ve formě půjček nebo investic, jakož i poskytování různých služeb zahraničním fyzickým a právnickým osobám (cestovní ruch, doprava atd.). (Lipsic, 2013)

- **Přímý export** je realizován mezi výrobcem a konečným spotřebitelem uskutečněním na základě kupní smlouvy, tzn. přímými obchodními metodami.

- **Nepřímý export** je realizován pomocí mezičlánků, typických pro vývoz určitých služeb, např. přepravních služeb.

- **Reexport** je nákup zboží či služeb ze zahraničního státu se záměrem dalšího prodeje do další země, a to v nezměněné podobě.

Import (dovoz) je nákup výrobků nebo služeb ze zahraničí. Dovoz zahrnuje také placené využívání výrobních a spotřebitelských služeb zahraničních fyzických a právnických osob, dovoz kapitálu ve formě půjček a investic, zboží určeného k účasti na aukcích, veletrzích či výstavách. (Lipsic, 2013)

Přímý import – znamená, že na zahraničním trhu nakupuje tuzemský producent, a to za existence přímého vztahu mezi tuzemským odběratelem a zahraničním dodavatelem.

Nepřímý import – je charakterizován obchodním kontaktem mezi tuzemským odběratelem a zahraničním dodavatelem, jenž probíhá pomocí zprostředkovatele, který nakupuje zboží od výrobce a zajišťuje obchodní kontakt.

Reimport – jedná se o postup, během kterého se zboží, které bylo dříve vyvezeno z území Unie, dováží zpět na území Unie ve stanovené lhůtě bez placení cel, dovozních cel a bez uplatnění netarifních kontrolních opatření.

3.1.5 Otevřenost ekonomiky

Charakteristickým rysem globální ekonomiky je otevřenost ekonomiky. Jedním z hlavních trendů světového ekonomického vývoje poválečných desetiletí byl důsledný přechod mnoha zemí z uzavřených národních ekonomik do otevřené ekonomiky, země tedy začaly být více orientovány na vnější trh. Od období poválečného hospodářského

oživení a v následujících letech se vlády vyspělých západních zemí stále více osvobozují od autarkického dědictví minulosti. (Frolova, 2010)

Otevřená ekonomika je ekonomika integrovaná do systému světových ekonomických vztahů, ve kterém má každý ekonomický subjekt právo provádět následující zahraniční ekonomické operace:

- vývoz/dovoz zboží a služeb;
- finanční transakce.

Povinným důsledkem implementace tohoto modelu je však závislost na vnějších podmínkách. V případě mezinárodních konfliktů, válek, uvalení sankcí, zavedení blokády, se zvyšuje citlivost země kvůli hrozbě zastavení exportně orientované výroby a zastavení dovozu, a to zejména životně důležitých produktů (suroviny, energetické zdroje atd., především však potraviny). (Cihelková, 2003)

Opačnou situaci představuje uzavřená ekonomika, kde země nevstupuje do zahraničně ekonomických vztahů a veškerý produkt je spotřebováván v dané zemi. V případě uzavřené ekonomiky je země naprosto soběstačná a v zemi se vyrábí vše, co její občané spotřebovávají. V praxi se všechny země pohybují mezi těmito dvěma extrémy. (Cihelková, 2003)

Stupeň otevřenosti ekonomiky vyjadřuje míru ekonomické aktivity země v rámci mezinárodního obchodu.

Podle amerických ekonomů J. Sachse a E. Warnera je míra otevřenosti ekonomiky určena absencí „nadměrně velkých“ vývozních a dovozních cel v zemi, přítomností „přiměřené“ úrovně přeměny národní měny, a také tím, že by nemělo jít o zemi socialistickou. (Frolova, 2010)

Stupeň otevřenosti ekonomiky vyjadřuje míru ekonomické aktivity země v rámci mezinárodního obchodu. Míru otevřenosti ekonomiky lze vyjádřit různými způsoby.

Nejčastěji je vyjadřována pomocí poměru:

- Kvóta zahraničního obchodu (export + import)/HDP
- Export/HDP – exportní kvóta
- Import/HDP – importní kvóta (Fojtíková, 2011).

Exportní/importní kvóta je ukazatel charakterizující význam vývozu / dovozu pro ekonomiku. Definováno jako poměr celkové hodnoty vývozu / dovozu zboží (v obchodě se všemi zeměmi) k HDP.

Kvóta zahraničního obchodu je indikátor, který charakterizuje otevřenost ekonomiky. Definováno jako poměr celkové hodnoty zahraničního obchodu se zbožím (v obchodě se všemi zeměmi) k HDP. (Cihelková, 2003)

3.1.6 Struktura zahraničního obchodu

Mezinárodní obchod charakterizují dvě důležité složky, a těmi jsou komoditní a teritoriální struktura (Fialová, 1994).

Komoditní struktura představuje relace komoditních skupin na světovém exportu (existuje více než 20 druhů vyráběných výrobků pro průmyslové a spotřebitelské účely, obrovské množství meziproduktů a více než 600 druhů služeb). Jednoduše jde o to, že tato struktura jasně ukazuje, jakými produkty daná země obchoduje. Díky komoditní struktuře získává daná země informace a přehled o komoditách vyráběných v jiných zemích. Na základě tohoto přehledu může porovnat svoji tuzemskou výrobu a služby s těmi v zahraničí. (Fialová, 1994)

Ve světě existují různé typy komoditních struktur. Například analýza komoditní struktury v EU probíhá na základě mezinárodně uznávané klasifikace SITC (Standard International Trade Classification), EAEU využívá k těmto účelům TN VED TS. Hlavním principem je povinná srovnatelnost národních a mezinárodních údajů týkajících se zahraničního obchodu konkrétní země. (EEK, 2015)

Pro tuto práci jsem zvolil obecnější rozdělení:

1. Potravinářské výrobky a zemědělské suroviny
2. Minerální výrobky, energetické výrobky
3. Chemické produkty, kaučuk
4. Usně, kožešiny a výrobky z nich
5. Dřevo, výrobky z celulózy a papíru
6. Textil, textilní výrobky a obuv
7. Kovy a kovové výrobky
8. Stroje, zařízení a dopravní prostředky

Teritoriální struktura představuje rozdělení zahraničního obchodu do určitých skupin z geografického hlediska.

Ve zprávách EAEU je označována jako «Geografické rozdělení zahraničního obchodu». Jde o data týkající se mezinárodního obchodu mezi zeměmi, které patří do samostatné integrace a dalších obchodních a politických skupin, nebo jsou přidělena ke konkrétní skupině podle určitých kritérií (například země vyvážející ropu OPEC, SNS). (EEK, 2015)

3.2 Základní makroekonomické veličiny

3.2.1 Definice obchodní a platební bilance

V dnešní době jsou všechny země součástí globální moderní světové ekonomiky. Aktivita ekonomického zapojení a míra integrace jednotlivých zemí do světového hospodářství se však liší. Je zřejmé, že zahraniční ekonomické vztahy ve svém vývoji procházejí určitými fázemi, jejichž změna charakterizuje komplikaci obsahu mezinárodních ekonomických vztahů: od obchodu a služeb po získání kapitálu a následné vytváření mezinárodní produkce. Kromě hospodářských vztahů existují mezi zeměmi politické, vojenské, sociální, kulturní a další vztahy, které generují hotovostní platby a příjmy. Mnohostranný komplex mezinárodních vztahů země se odráží v rozvaze jejích mezinárodních transakcí, která se tradičně nazývá platební bilance.

První pokusy zohlednit rozsah a posoudit důsledky mezinárodních ekonomických transakcí se objevují v Anglii na konci XIV. století a jsou spojeny s ekonomickými pohledy na raný merkantilismus. Touha zabránit odlivu zlata ze země, která byla personifikována národním bohatstvím, způsobila potřebu porozumět specifickým atributům a posoudit rozsah zahraničního obchodu a ekonomických operací. (Bulatov, 2002)

Téměř všichni významní představitelé buržoazní ekonomiky, včetně klasiků buržoazní politické ekonomie A. Smitha a D. Ricarda, věnovali značnou pozornost problému rovnováhy platební bilance a v důsledku toho zavedli nové prvky a myšlenky do procesu sestavování platební bilance. (Bulatov, 2002)

Konkrétní příprava mnoha politických a ekonomických rozhodnutí vyžaduje získání a následné zpracování přesných a kompletních údajů o ekonomice země. Veškeré tyto informace poskytuje platební bilance a její nejčastěji publikovaná část – obchodní bilance.

Platební bilance je jedním z hlavních nástrojů makroekonomické analýzy a prognóz.

Platební bilanci lze charakterizovat jako poměr skutečných plateb provedených danou zemí v zahraničí a příjmů, které obdržela ze zahraničí za určité časové období. (Bulatov, 2002)

Údaje o platební bilanci odrážejí vývoj obchodu s ostatními zeměmi během sledovaného období, který přímo ovlivňuje úroveň výroby, zaměstnanosti a spotřeby. Rovněž podává informace, kolik příjmů plynulo od nerezidentů a kolik jim bylo vyplaceno. Tyto údaje nám umožňují sledovat, v jaké formě byly získány zahraniční investice. (Nikolaeva, 2008)

Obchodní bilance je poměr hodnoty vývozu a dovozu zboží.

V historickém pojetí lze zahraniční obchod chápat jako počáteční formu mezinárodních ekonomických vztahů, které propojují národní ekonomiky se světovou ekonomikou. Díky zahraničnímu obchodu se vyvíjí mezinárodní dělba práce, která se prohlubuje a zlepšuje současně s efektivním rozvojem zahraničního obchodu a dalších mezinárodních ekonomických transakcí. (Nikolaeva, 2008)

3.2.2 HDP

«Hrubý domácí produkt (HDP, v angl. jazyce GDP – Gross Domestic Product) vyjadřuje hodnotu finální produkce vytvořené za určité období výrobními faktory, které působily na území státu. Tedy zjednodušeně řešeno, v jaké hodnotě (penězích) toho bylo vyprodukováno na daném území bez ohledu na to, kdo to vyprodukoval (zda rezidenti nebo nerezidenti). Tento ukazatel se používá pro určování výkonnosti ekonomiky státu» (Brčák, 2014)

Tempo růstu HDP vypovídá o tom, o kolik procent se změnil HDP oproti předchozímu období. V případě mezinárodních srovnání, kdy je porovnávána výkonnost různě velkých ekonomik, je vhodnější používat HDP na obyvatele.

Ukazatel HDP má velký analytický význam. Na základě HDP se počítá struktura ekonomiky, úroveň ekonomického rozvoje, analýza produktivity práce atd. Pro analýzu se velmi často používá HDP v kombinaci s dalšími ukazateli, např. s ukazateli charakterizujícími vládní výdaje a příjmy. Míra ekonomického růstu se zpravidla určuje na základě ukazatele HDP vypočítaného ve srovnatelných cenách. Na základě ukazatelů HDP, redukováných do srovnatelné podoby pomocí parit kupní síly (PPP), se provádí mezinárodní srovnání v rámci příslušného programu OSN. (Rosstat, 2011)

Paritu kupní síly (PPP) lze charakterizovat jako počet měnových jednotek země potřebných k nákupu určité sady zboží, které lze zakoupit za jednu měnovou jednotku základní země nebo za jednu jednotku společné měny (nejčastěji podmíněnou) skupiny

zemí. Používá se v Mezinárodním srovnávacím programu OSN (ICP) jako druh „prostorových deflátorů“, čímž se národní ukazatele nákladů dostávají do „skutečné“ měnové míry. (Rosstat, 2011)

3.2.3 Inflace

Inflace je znehodnocování peněz, doprovázené růstem cen zboží a služeb v ekonomice. Můžeme ji také definovat jako projev ekonomické nerovnováhy, jejímž vnějším znamením je zvýšení cenové hladiny. Růst cenové hladiny je patrný zejména na zvyšující se ceně bydlení, potravin, paliva a dalšího zboží. (Brčák, 2014)

Míra inflace vyjadřuje, jak se změnila cenová hladina oproti předchozímu období.

Statistiky měří míru inflace pomocí cenových indexů, jejichž nejdůležitějšími ukazateli jsou index deflátoru HDP a index spotřebitelských cen. (Rosstat, 2011)

3.2.4 Nezaměstnanost

Nezaměstnanost je sociálně-ekonomický jev, při kterém část populace v produktivním věku není zaměstnaná. Důvodem je přebytek počtu těch, kteří si chtějí najít práci, avšak počet dostupných pracovních míst je nízký.

Obecně je nezaměstnanost způsobena stavem ekonomiky, v důsledku čehož lze míru nezaměstnanosti použít jako indikátor odrážející socioekonomickou situaci země.

Míra nezaměstnanosti je ukazatel, který vypovídá o stavu a vývoji nezaměstnanosti. Jde o podíl nezaměstnaných, kteří aktivně o nalezení zaměstnání usilují a jsou schopni to skutečně dokázat, na ekonomicky aktivním obyvatelstvu, vyjádřený v procentech. (Brčák, 2014)

Ekonomicky aktivní obyvatelstvo jsou lidé, kteří buď pracují, nebo jsou nezaměstnaní, ale práci si hledají nebo čekají, až se budou moci po dočasném přerušení do práce vrátit. Ekonomicky neaktivní obyvatelstvo jsou všichni lidé, kteří zaměstnání nemají, a práci ani aktivně nehledají.

3.3 Cíle a formy mezinárodní integrací

Pod pojmem ekonomická integrace lze si představit proces, který vede k odstraňování překlad mezi dvěma nebo více státy. Jedná se o bariéry, jež brání volnému toku zboží, služeb a výrobních faktorů. (Pelkmans, 2002)

Vznik vědomostí o ekonomických procesech sahá až do starověku a v zásadě je spojen se vznikem výrobní aktivity lidstva. Během vzniku ve společnosti určitých různorodých ekonomických problémů vyžadující řešení, v historii vývoje ekonomické vědy XVI–XX století lze vytknout několik trendů, které měly významný dopad na vývoj ekonomického života lidí. (Pelkmans, 2002)

Takovým způsobem, od školy merkantilismu, jejíž podstata učení se zužuje k určení zdroje původu bohatství, až po školu monetarismu, jejíž hlavní zásadou je myšlenka, že ekonomika je schopná samoregulace.

Moderní světový trh se zformoval počátkem 21. století v procesu dlouhého historického vývoje, po dlouhém nasazení mezinárodních procesů. Od této fáze probíhá proces integrace každé národní ekonomiky do systému.

Adam Smith (1776) psal, že zásadní problém zvýšení produktivity práce je velikost trhu. Jedním z řešení daného problému je ekonomická integrace. (Shkvarya, 2019)

Vznik mezinárodní ekonomické integrace je dán objektivními procesy a trendy světové ekonomiky a mezinárodních ekonomických vztahů. Ekonomická integrace však dosahuje mezinárodní úrovně až od druhé poloviny dvacátého století. Mezinárodní ekonomická integrace vzniká v důsledku rozvoje výrobních sil, prohlubování mezinárodní dělby práce, internacionalizace a globalizace světové ekonomiky. (Shkvarya, 2019)

Proces integrace obvykle začíná liberalizací vzájemného obchodu, odstraněním omezení pohybu zboží a poté služeb, kapitálu a postupně za vhodných podmínek a zájmu partnerských zemí vede k jednotnému ekonomickému, právnímu, informačnímu prostoru v rámci regionu. (Frolova, 2012)

Procesy integrace primárně pokrývají země, které jsou teritoriálně zahrnuty do jednoho regionu. Ekonomické sjednocení zemí znamená formování regionálních ekonomických bloků. Je zpravidla zapotřebí nejen geografická blízkost, ale také ekonomická, kulturní, náboženská a etnická podobnost. (Korobeinikova, 2008)

Integrace představuje proces pohybu a vývoje určitého systému, během kterého roste počet a intenzita interakcí prvků tohoto systému, zvyšuje se jejich vzájemná provázanost a klesá jejich vzájemná nezávislost.

Rozvoj integrace předpokládá přítomnost určitých předpokladů. Hlavním předpokladem skutečné integrace zemí je přibližně stejná úroveň ekonomického rozvoje a vyspělosti tržní ekonomiky. Ekonomické mechanismy musí být slučitelné. Hlavní makroekonomické ukazatele – hrubý domácí produkt (dále jen HDP) na obyvatele, tempo růstu HDP, jeho odvětvová struktura, míra inflace, míra nezaměstnanosti, produktivita práce a mzdy – by se neměly výrazně lišit. Integrace je zpravidla nejtrvalejší a nejúčinnější, pokud jsou integrovány rozvinuté země. (Chechurina, 2013)

Dalším podmíněným předpokladem je komplementarita ekonomik sousedních zemí. Projevuje se primárně v rozmanitosti exportních struktur integračních zemí.

Mezi předpoklady patří také takzvaný demonstrační efekt, tj. čím více zemí je zahrnuto do integrační skupiny a zvyšují obchod v regionu, tím více potíží mají třetí země mimo tuto skupinu – což je tlačí k integraci.

3.3.1 Cíle integrace

Obecně vytvoření integračních sdružení je zaměřeno na dosažení následujících cílů: (Avdokushin, 2015)

1. Využití úspor z rozsahu. Rozšířit velikost trhu, snížit transakční náklady a odvodit další výhody založené na teorii ekonomie rozsahu. To vše umožní přilákat přímé zahraniční investice, které s větší pravděpodobností přijdou na trhy významné velikosti, kde má smysl vytvořit nezávislou produkci, která uspokojí potřeby.

2. Vytváření příznivého prostředí zahraniční politiky. Nejdůležitějším cílem většiny integračních sdružení je posílení vzájemného porozumění a spolupráce zúčastněných zemí v politické, vojenské, sociální, kulturní a dalších ne hospodářských oblastech. Pro země, které jsou si geograficky blízké a mají podobné rozvojové výzvy, jsou dobré politické vztahy se sousedy, podpořené vzájemnými ekonomickými závazky, nejvyšší politickou prioritou (Shakhovskaya, 2015)

3. Řešení problémů obchodní politiky. Regionální integrace je často považována za způsob, jak posílit vyjednávací pozice zúčastněných zemí v rámci mnohostranných

obchodních jednání ve Světové obchodní organizaci (dále jen „WTO“). Konsenzuální projevy jménem bloku zemí jsou považovány za závažnější a vedou rychleji k žádoucím dopadům na obchodní politiku. Regionální bloky navíc umožňují vytvořit stabilnější a předvídatelnější prostředí pro vzájemný obchod na rozdíl od mnohostranných obchodních jednání, jejichž zájmy účastníků jsou velmi odlišné.

4. Podpora hospodářské restrukturalizace. Spojení zemí, vytvářejících tržní ekonomiku nebo provádějících hluboké ekonomické reformy, s regionálními obchodními dohodami zemí s vyšší úrovní tržního rozvoje je považováno za nejdůležitější kanál pro přenos tržních zkušeností a záruku neměnnosti zvoleného kurzu vůči určitému trhu. Vyspělejší země, které do integračních procesů zapojují své sousedy, se také zajímají o zrychlení svých tržních reforem a vytvoření plnohodnotných a prostorných trhů.

3.3.2 Formy ekonomické integrace

Autor Balassa Bella ve své práci „Teorie ekonomické integrace“ nastínil hlavní směry integrace. Podle jeho navrhované klasifikace existuje pět různých typů (fází) ekonomické integrace: (Balassa, 2011)

1. *Zóna volného obchodu, ZVO* – zrušení celních a necelních omezení pohybu zboží v rámci zóny při zachování vlastní zahraniční politiky každého účastníka vůči třetím zemím. Pozitivní stránkou vytvoření ZVO je stabilizace a předvídatelnost obchodních politik států. Negativním rysem těchto dohod je, že otevření hranic určitého státu pro dovoz zboží a služeb z jiných zemí může domácím výrobcům způsobit určité potíže – existuje možnost zvýšené konkurence na domácím trhu a v důsledku toho nebezpečí bankrotu domácích výrobců z důvodu jejich nedostatečné konkurenceschopnosti. V této fázi integrace je několik sdružení. NAFTA je v současnosti největší regionální zónou volného obchodu na světě, má 406 milionů obyvatel a celkový hrubý produkt ve výši 25,6 bilionu dolarů.
2. *Celní unie* – vzniká na základě dohod mezi členskými státy o úplném zrušení cel při výměně zboží a služeb. Celní unie dále předpokládá vytvoření společného vnějšího celního sazebníku pro všechny země účastnící se celní unie. Jednotný tarif se zpravidla nevztahuje na všechny

druhy zboží a služeb, ale pouze na některé z nich. UK je dokonalejší integrační formou mezinárodní ekonomické spolupráce, na rozdíl od dohody o volném obchodu, protože nejenže eliminuje celní omezení, ale také vyžaduje, aby zúčastněné země prováděly společnou politiku zahraničního obchodu. Zavedení jednotného sazebníku pro určité zboží nebo služby má účinek, protože umožňuje zemím Unie chránit se před vnější závislostí, nebo také vytváří podmínky pro stimulaci výroby konkurenceschopných produktů v rámci Unie, což příznivě ovlivní situaci vnitřního trhu a tím posílí rozvoj integračních procesů v rámci UK. Příklady této formy integrace jsou: Andské společenství, EUCU- European Union Customs Union. (Chechurina, 2012)

3. *Společný trh* – je prostor pokrývající řadu zemí, na kterém se vytvářejí rovné podmínky pro pohyb zboží, služeb a výrobních faktorů. Při realizaci společné obchodní politiky si země zachovávají svou nezávislost v měnové a fiskální politice, jsou však koordinovány. Hlavními rysy společného trhu jsou absence jakýchkoli překážek obchodu mezi státy, společná obchodní politika ve vztahu k ostatním zemím a mobilita výrobních faktorů mezi členskými státy unie. Příkladem této formy integrace je: Evropský hospodářský prostor (EHP), MERCOSUR, JEP – jednotný ekonomický prostor. (Shkvarya, 2016)
4. *Ekonomický svaz* – je svaz ekonomik zemí, které mají jednotné vnější celní tarify a provádějí jednotnou obchodní, měnovo-úvěrovou a rozpočtově-daňovou politiku. Jedná se o nejhlubší formu ekonomické integrace, která se vyznačuje volným pohybem zboží, služeb a výrobních faktorů mezi členskými zeměmi. Probíhá hospodářská konvergence zemí svazu, zavádí se jednotná měna. Příkladem této formy ekonomické integrace je Evropská unie, Benelux. (Avdokushin, 2015)

5. Politický svaz. „Konečnou fází integrace je Politická unie – jedná se o úplnou politickou a ekonomickou integraci dvou nebo více zemí, umožňující těmto zemím jednat jako jeden celek.“ (Khmelev, 2008). Charakteristiky jsou: společné občanství, společná obranná politika, volba jediného parlamentu a zavedení ústavy. Politická unie realizuje spolupráci v oblasti spravedlnosti a vnitřních záležitostí, reguluje interakce v oblasti kultury, vzdělávání, ochrany práv a osobních svobod občanů. Příkladem politické unie je vytvoření nového státu, Spojených států amerických, v důsledku integrace 13 různorodých kolonií působících podle článků Konfederace (smlouva zakládající konfederaci třinácti států USA). Dalším pozoruhodným příkladem politické integrace je bývalý Svaz sovětských socialistických republik (SSSR).

Ekonomická integrace je tedy procesem ekonomické interakce mezi zeměmi, který vede ke sblížení ekonomických mechanismů ve formě mezistátních dohod regulovaných mezistátními orgány. Jeho předpoklady jsou: srovnatelnost úrovně rozvoje trhu zúčastněných zemí, jejich geografická blízkost, společné problémy, jimž čelí, touha urychlit tržní reformy a nezdržovat se od probíhajících integračních procesů. Integrační seskupení jsou vytvářena s cílem využití výhody jednotného trhu, vytváření příznivých vnějších podmínek pro národní rozvoj a posílení mezinárodní vyjednávací pozice zúčastněných zemí v ekonomických otázkách. Právě proto ve světě integrační spolupráce posílila ještě aktivněji, což vedlo k těsnému sblížení euroasijských států.

3.4 Struktura EAEU

Základem pro vytvoření jednotného hospodářské-právního prostoru členských zemí EAEU je dnes Smlouva o Eurasijském ekonomickém svazu (dále Svaz), jejímž základem je právní rámec Celní unie a Jednotného ekonomického prostoru. Smlouva mezi Běloruskem, Kazachstánem a Ruskou federací nabyla platnosti 1. ledna 2015. Od 2. ledna 2015 vstoupil v platnost dokument podepsaný v Minsku 10. října 2014 o připojení Arménské republiky a od 12. srpna 2015 se připojila ke Svazu Kyrgyzská republika. Od tohoto okamžiku všechny výše uvedené státy nabyly statusu plnohodnotných členů Eurasijského ekonomického svazu. (EEK, 2015)

Obecně lze tuto smlouvu rozdělit na dvě části. V první části jsou stanoveny strategické cíle a vize eurasijské integrace, definován právní status Svazu jako mezinárodní organizace, formulovány základní principy, cíle, kompetence a právo Svazu, stanoven systém orgánů Svazu, jejich kompetence, uspořádání a pracovní aktivity. V druhé části se upravují mechanismy ekonomické interakce a také jsou zaznamenány závazky z oborových oblastí integrace.

V souladu s článkem 8, Smlouvě o Eurasijském ekonomickém svazu, řídicími orgány jsou:

1. Nejvyšší euroasijská ekonomická rada (dále Nejvyšší rada)
2. Eurasijská mezivládní rada (dále Mezivládní rada)
3. Eurasijská ekonomická komise (dále Komise)
4. Soud Eurasijského ekonomického svazu (dále jen Soud)

Nejvyšší euroasijská ekonomická rada je nejvyšší orgán EAEU, který se skládá z prezidentů členských států. Nejvyšší rada posuzuje zásadní otázky činnosti Svazu, definuje strategii, směřování a vyhlídky rozvoje integrace, rozhoduje rovněž o plnění cílů Svazu. Rozhodnutí a nařízení Nejvyšší euroasijské ekonomické rady jsou přijímána konsensem, jinými slovy, akceptováním rozhodnutí týkajících se sporných otázek založených na společném konsenzu, diskusemi a vzájemnými ústupky. Zasedání Nejvyšší rady se konají nejméně jednou ročně pod vedením předsedy, ale k akutnímu řešení naléhavých otázek mohou být svolána mimořádná zasedání, kterých se mohou účastnit i členové Rady komise, předseda Komise a další pozvané osoby. (EEK, 2015)

Eurasijská mezivládní rada je orgánem Svazu, jehož součástí jsou hlavy vlád členských států (premiéři).

Mezivládní rada vykonává tyto základní pravomoci:

- Zabezpečuje realizaci a kontrolu plnění stávající smlouvy, mezinárodních smluv v rámci Svazu a rozhodnutí Nejvyšší rady;
- Na návrh Rady komise se zabývá otázkami, u kterých při rozhodování v Radě komise nebyl dosažen konsens;
- Schvaluje ustanovení o auditu finančně – hospodářské činnosti orgánů Eurasijského ekonomického svazu, standardy a metodologii kontroly finančních revizí, rozhoduje o revizi finančních a hospodářských činností orgánů Svazu a určuje termíny jejich konání;
- Schvaluje projekty rozpočtu Svazu a ustanovení o rozpočtu EAEU;
- Posuzuje na návrh členského státu otázky týkající se zrušení či změny rozhodnutí Komise;
- Rozhoduje o pozastavení rozhodnutí Nejvyšší rady nebo Komise;
- Prověřuje spolehlivost a úplnost informací o příjmech, majetku a závazcích členů Komise, úředníků a zaměstnanců Komise.

Zasedání Mezivládní rady se konají podle potřeby, nejméně však dvakrát ročně.

Eurasijská ekonomická komise – permanentně fungující nadnárodní regulační orgán Svazu, který je tvořen Radou a Kolegiem Komise.

Hlavním úkolem Komise je zajistit podmínky fungování a rozvoje Svazu a vypracovat návrhy na efektivní hospodářskou integraci v rámci Svazu. Komise svou činnost provádí na základě zásad:

- Zajištění vzájemné výhody národních zájmů členů
- Vysvětlení příčin přijetí určitých řešení

Pravomoci Komise se vztahují na následující oblasti:

1. celní regulace;
2. technická regulace;
3. stanovení obchodních režimů pro třetí strany;
4. statistiky zahraničního a vzájemného obchodu;
5. makroekonomická politika;
6. konkurenční politika;
7. průmyslové a zemědělské dotace;

8. energetická politika;
9. přírodní monopoly;
10. státní a (nebo) obecní nákupy;
11. vzájemný obchod se službami a investicemi;
12. doprava a přeprava;
13. měnová politika;
14. duševní vlastnictví;
15. pracovní migrace;
16. finanční trhy (bankovní sféra, oblast pojištění, měnový trh, trh cenných papírů).

EEK se skládá z Rady Komise (dále RK) a Kolegia Komise (dále KK).

Rada Komise se skládá z členů jednotlivých členských států, přičemž z každého státu je zvolen pouze 1 představitel, který je zároveň místopředsdou vlády. RK zajišťuje obecnou regulaci integračních procesů ve Svazu a také obecné vedení Komise, mimo jiné organizuje práci na zkvalitnění právní úpravy činnosti Svazu, prosazuje v Nejvyšší radě základní směřování integrace v rámci Svazu, zvažuje zrušení rozhodnutí Komise přijatých v Kolegiu Komise nebo v ní usiluje o prosazení změn; schvaluje návrh rozpočtu Svazu a vykonává jiné funkce a pravomoci. (EEK, 2015)

Kolegium Komise je výkonným orgánem EEK a je složeno z členů Komise, z nichž jeden je předsdou Komise. KK vzniká ze zástupců členských států na základě principu rovného zastoupení členských států. Členové jsou jmenováni na dobu čtyř let s možným prodloužením mandátu.

Hlavní úkoly Kolegia EEK jsou:

- Zajišťuje realizaci funkce a koncepce o implementaci integračních návrhů v rámci Svazu (včetně rozvoje a realizace základních směrů integrace);
- Monitoruje a kontroluje plnění mezinárodní smluv;
- Každoročně předkládá Radě Komise report o odvedené práci;
- Vypracovává doporučení týkající se fungování a rozvoje Svazu;
- Členským státům pomáhá urovnávat spory v rámci Svazu, než se obrátí k Soudu Eurasijského ekonomického svazu.

Zástupci EEK každoročně provádí nejméně 100 prezentací o současném stavu a základních vyhlídkách rozvoje eurasijského integračního projektu v zahraničí.

Soud Eurasijského ekonomického svazu je stálým soudním orgánem EAEU. Cílem soudu je zajistit členským státům rovnoprávné uplatnění a postavení ve Svazu, zabezpečit jednotné uplatnění rozhodnutí a ustanovení vydaných orgány Svazu, přímo se týkajících činnosti Eurasijského ekonomického svazu, mezinárodních smluv v rámci Svazu, mezinárodních smluv Svazu s třetí stranou a rozhodnutí orgánů Svazu. Soud rovněž posuzuje spory vyplývající z realizace smlouvy o EAEU, mezinárodních smluv v rámci Svazu a (nebo) rozhodnutí orgánů Svazu podle prohlášení členského státu nebo podle prohlášení hospodařícího subjektu. Na základě posouzení a výsledků sporů soud vydává rozhodnutí, která jsou závazná pro výkon všech zúčastněných stran. Každý členský stát je u soudu zastoupen dvěma soudci, a to po dobu devíti let. Soud sídlí v Minsku.

Důležité je zmínit skutečnost, že orgány EAEU zajišťují předběžné zveřejnění návrhů rozhodnutí (vyloučeno je pouze rozhodnutí Soudu Eurasijského ekonomického svazu) na oficiálních stránkách EAEU, a to nejméně 30 kalendářních dnů před okamžikem vstoupení v platnost.

4 Vlastní práce

4.1 Sociálně ekonomicky potenciál EAEU

Euroasijská hospodářská unie, v rámci svého vývoje a prohlubování integrace, jakož i rozšiřování a zapojení nových členských zemí, bude v budoucnosti schopna ovlivňovat světové ekonomické a politické procesy a obecně dokonce měnit globální architekturu. Tyto předpoklady jsou založeny na několika důležitých důvodech.

Zprvce, země EAEU společně disponují obrovskými přírodními a lidskými zdroji. Na 16,4% rozlohy Země, obsazené zeměmi EAEU, žijí 2,3% světové populace. Na území euroasijského regionu je soustředěno 25% základních druhů nerostných surovin, jejichž hodnota se odhaduje v rozmezí od 30 do 40 bilionů USD. Tento region představuje přibližně 40% světových zásob zemního plynu, 25% uhlí, 20% ropy, 25% lesů, 13% orné půdy a 11% sladké vody. (Kashirkina, 2014)

Zadruhé, země Unie zaujímají jedinečnou transkontinentální geografickou polohu, která zvyšuje globální konkurenceschopnost EAEU a umožňuje vytváření dopravních a logistických tras regionálního i globálního významu, a tím akumuluje velké obchodní toky mezi Evropou a Asií. Rozvoj pozemní dopravy a realizace řady velkých mezinárodních projektů v odvětví dopravy a komunikací posílí úlohu a význam EAEU při zajišťování světových ekonomických vazeb.

Zatřetí, jak je již známo, právě v Eurasii se dnes formuje nový pól ekonomické aktivity, který se v budoucnu stane motorem a zdrojem světového rozvoje. Cílem vzniku jakéhokoli integračního sdružení je získání ekonomických výhod a výhod ze vzájemné spolupráce zúčastněných zemí. (Morozova, 2015)

Na základě teoretické části a parametrů, které jsou uvedené ve zprávách Euroasijské hospodářské komise, navrhuji uvažovat o systému indikátorů, který poměrně plně popisuje ekonomickou situaci v zúčastněných zemích. Uvedené údaje komplexně ilustrují hlavní ukazatele: sociální životní úroveň občanů, ekonomickou situace a ekonomický růst.

4.1.1 Populace

Informace o populaci zemí EAEU jsou důležité pro pochopení stávající ekonomické situace v zúčastněných zemích, jakož i pro tvorbu prognóz a programů

sociálně-ekonomického rozvoje zemí a regionů souvisejících s pohybem pracovních zdrojů, pro zajištění zaměstnaností, inovativního rozvoje ekonomiky, zlepšení odvětvové struktury atd.

Tabulka 1 - Populace (mil. lidí)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Rusko	146,3	146,5	146,8	146,9	146,8	146,8
Kazachstán	17,4	17,7	17,9	18,2	18,4	18,6
Bělorusko	9,5	9,5	9,5	9,5	9,5	9,4
Arménie	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
Kyrgyzstan	5,9	6,0	6,1	6,3	6,4	6,5
EAEU	182,1	182,7	183,4	183,8	184,0	184,3

Zdroj: Vlastní zpracování dle statistických údajů EEK

Populace členských států EAEU za rok 2018-2020 vzrostla o 5,09 milionu lidí a k 1. lednu 2020 činila 184,3 milionu lidí – 2,35% světové populace, Rusko je přitom na 9. místě ve světě. Ve srovnání se stejným obdobím roku 2018 se přirozený růst populace v Kazachstánu zvýšil o 0,8%, v Bělorusku a Rusku počet úmrtí převýšil počet narozených. (EEK, 2021)

4.1.2 Lidský vývoj

Standardním nástrojem pro obecné srovnání životní úrovně různých zemí a regionů je index lidského rozvoje – (Human Development Index) – jedná se o kombinovaný ukazatel, který charakterizuje lidský rozvoj v zemích a regionech světa. Jinými slovy, index lidského rozvoje hodnotí, do jaké míry současné podmínky v zemi umožňují uvolnit potenciál člověka. Tento ukazatel je generován Rozvojovým programem OSN a je používán ve specializované sérii zpráv o lidském rozvoji. (UNDP, 2015)

Podle hodnocení roku 2020 je EAEU na 50. místě ze 188 zemí světa. Nejvyšší pozici mezi členskými státy EAEU zaujímá Kazašská republika (51. místo) Ruská federace (52. místo), dále Běloruská republika (53. místo), Arménská republika (81. místo), pouze Kyrgyzská republika patří do zemí s průměrnou úrovní HDI (120 míst). (EEK, 2020)

4.1.3 Naděje dožití

Naděje dožití je hodnota průměrné délky života predikovaná za předpokladu, že míra úmrtnosti populace všech věkových skupin v budoucnu zůstane stejná jako

v uvažovaném roce. Naděje dožití je nejdůležitějším nedílným demografickým ukazatelem a používá se ve vztahu k dnešním generacím (nebo k některé jejich části). Jednoduše řečeno, označuje průměrný počet let budoucího života člověka, který dosáhl daného věku, a je konečným ukazatelem úmrtnostní tabulky. Obecně se „naděje dožití“ vztahuje k naději dožití při narození, tj. ve věku 0 let. Co se týče zcela zesnulých generací, práce s parametrem střední délky života (naděje dožití) nemá smysl, protože u takových generací existují přesné (nikoli modelově predikční) údaje o naději dožití. V současnosti je v rozvinutých zemích průměrná délka života asi 80 let.

Naděje dožití při narození se podle národních statistických služeb členských států EAEU v roce 2020, ve srovnání s rokem 2014, změnila: v Bělorusku – ze 73,2 na 74,6 let; v Kazachstánu – ze 70,5 na 73,2 let; v Rusku – ze 70,3 na 72,2 let. (EEK,2021)

Tyto sociálně demografické ukazatele naznačují stabilně a postupně se zlepšující situaci ve srovnávaných zemích, nicméně prahové úrovně naděje dožití ve vyspělých zemích, podle údajů národních statistických služeb členských států EAEU, nebylo dosaženo.

4.1.4 Trh práce

Trh práce představuje soubor ekonomických vztahů spojených se vztahem nákupu a prodeje konkrétního produktu — pracovní síly, kde se práce směňuje za mzdu. Charakteristickým rysem trhu práce a jeho mechanismu je skutečnost, že předmětem prodeje a nákupu je právo najímat pracovní sílu a právo přijímat pracovníky, kteří disponují znalostmi, kvalifikací (vzděláním) a schopností pracovat.

Trh práce je v širším smyslu systémem sociálně-ekonomických a právních vztahů ve společnosti, norem a institucí, jejichž cílem je zajistit normální nepřetržitý proces reprodukce pracovní síly a její efektivní využívání.

Z teorie také víme, že míra nezaměstnanosti je hlavním ukazatelem trhu práce, který ukazuje poměr zaměstnané populace k celkovému počtu práceschopných lidí. Míra nezaměstnanosti charakterizuje současný stav ekonomiky země.

Tabulka 2 - Ekonomicky aktivní obyvatelstvo (tisíc lidí)

	2015	2016	2017	2018	2019
Arménie	1316,4	1 226,3	1230,7	1141,5	1167,3
Bělorusko	4 537	5163,6	5195,2	5141,6	5122,4
Kazachstán	8 887	8998,8	9027,4	9138,6	9221,5
Kyrgyzstán	2544,3	2 547,4	2 525,2	2538,8	...
Rusko	76587,5	76636,1	76108,5	76190,1	75 397,4
EAEU	93873,1	94572,2	94087,0	94150,6	...

Zdroj: Vlastní zpracování dle statistických údajů EEK

Podle moderního chápání ekonomů míra nezaměstnanosti 4-5% je považována za normu. Nízká nezaměstnanost (2-4%) označuje období růstu, vysoká (7% a více) naznačuje pokles. S poklesem nezaměstnanosti národní měna posiluje. Příliš nízká míra nezaměstnanosti však vede ke zvýšení mezd a následně k inflaci, což v budoucnu povede ke zvýšení úrokových sazeb. (Banky, 2019)

Míra nezaměstnanosti, počítaná podle metodiky MOP, činila v třetím čtvrtletí roku 2021 v Kazachstánu – 4,9% (5,0 v roce 2016), v Rusku – 4,4% (5,5 v roce 2016), v Arménii – 15,0% (18,0 v roce 2016), v Kyrgyzstánu – 5,8% (7,2 v roce 2016).

Tabulka 3 - Nezaměstnanost (v procentech)

	2015	2016	2017	2018	2019
Arménie	18,5	18,0	17,8	20,5	18,9
Bělorusko	5,2	5,8	5,6	4,8	4,2
Kazachstán	5,1	5,0	4,9	4,9	4,8
Kyrgyzstán	7,6	7,2	6,9	6,2	5,5
Rusko	5,6	5,5	5,2	4,8	4,6
EAEU	5,7	5,7	5,4	5,0	4,8

Zdroj: Vlastní zpracování dle statistických údajů EEK

Pro srovnání, míra nezaměstnanosti ve 28 členských státech Evropské unie činila v květnu roku 2021 – 7,1%. V roce 2019 činila 6,2% což je nejnižší hodnota od ledna roku 2000. Míra nezaměstnanosti ve Spojených státech v roce 2019 dosáhla minima za více než 49 let, uvádí americký Statistický úřad práce. Poprvé od prosince 1969 klesla na 3,6%.

Při posuzování jednoho z nejdůležitějších sociálních indikátorů vývoje ekonomik členských států EAEU, kterým je míra nezaměstnanosti, upozorňují na skutečnost, že v roce 2021 činil počet nezaměstnaných v EAEU 1,014 milionu lidí, což je o 66,9% méně než v roce 2020.

4.1.5 Mzda

Jak je již známo, mzdy jsou odměnou za práci, kterou je zaměstnavatel povinen platit zaměstnanci za vykonanou práci v závislosti na její složitosti, množství, kvalitě, pracovních podmínkách a kvalifikace zaměstnance s přihlédnutím ke skutečnému počtu odpracovaných hodin, jakož i za určité časové úseky započítané do pracovní doby.

Odměňování pracovníků je hlavním zdrojem tvorby peněžních příjmů obyvatel ve všech členských státech EAEU. Každý stát se zajímá o úroveň minimální mzdy k pokrytí nákladů na primární potřeby člověka. Minimální výše mezd patří do oblasti státní regulace a je stanovena zákonem.

Podle výsledků výběrových šetření domácností podíl platů zaměstnanců na celkových peněžních příjmech domácností činil: v Rusku – 69,8% (2019), v Bělorusku – 65,3% (2020), v Kazachstánu – 57,9% (2020), v Arménii – 48,0% (2019), v Kyrgyzstánu – 40,6% (2020). (EEK, 2021)

V současnosti diferenciací mezd mezi členskými státy EAEU přetrvává. Rozdíl mezi nejvyššími (Rusko – 714 USD) a nejnižšími mzdami (Kyrgyzstán – 245 USD) je skoro trojnásobný. Zároveň jsou v Kyrgyzstánu zaznamenány relativně nízké ceny potravinářských výrobků a nejnižší životní minimum mezi členskými státy EAEU. V roce 2019 průměrná roční hodnota životního minima pro populaci v produktivním věku v Rusku (182 USD) překročila hodnotu stejného ukazatele v Kyrgyzstánu (77 USD) 2,4krát. Průměrné měsíční mzdy v roce 2020 nadále rostly jak v nominálním, tak i reálném vyjádření (s přihlédnutím ke změnám spotřebitelských cen zboží a služeb) ve všech členských státech EAEU. Nominálně tedy průměrná měsíční mzda v Arménii vzrostla oproti roku 2019 o 3,9%, v Bělorusku – o 14,2%, Kazachstánu – o 14,6%, Kyrgyzstánu – o 7,7%, Rusku – o 7,3%. V reálném vyjádření činil nárůst mezd v Arménii – 2,6%, Bělorusku – 8,2%, Kazachstánu – 7,3%, Kyrgyzstánu – 1,3% a v Rusku – 3,8%.

Kromě diferenciací mezd mezi členskými státy EAEU přetrvává i její genderový rozdíl. Průměrný měsíční plat mužů tak překročil plat žen v Arménii (2020) 1,5krát, v Kazachstánu (2020) – o 33,3%, v Rusku (říjen 2019) – o 44,7%, v Bělorusku (prosinec 2020) – o 36,5% , v Kyrgyzstánu (2020) – o 32,6%. Zároveň zmenšení daného rozdílu v odměňování žen a mužů je jedním z důležitých ukazatelů sociální složky pro udržitelný rozvoj.

Je zřejmé, že při regulaci úrovně mezd a manévrováním mezi soběstačností domácností a inflací, je rozvinutý stát velmi opatrný, co se týče obecně otázky výše odměňování za práci.

4.1.6 HDP

V teoretické části jsem již analyzoval pojem HDP. Teď připomenu, že HDP vyjadřuje hodnotu konečného produktu vytvořenou výrobními faktory na území státu během určitého časového období. V moderní ekonomické literatuře existují určité nesrovnalosti v interpretaci toho, co by mělo být chápáno jako ekonomický růst. V některých případech je definován růstem reálného HDP. Toto definování nestačí, neboť pokud je tempo růstu HDP nižší než tempo růstu populace, pak je společnost odsouzena k pomalé, ale stálé degradaci. Definice ekonomického růstu by proto měla zahrnovat jak absolutní zvýšení objemu HDP, tak jeho hodnoty na jednoho obyvatele země.

Z níže uvedené tabulky vidíme obecný pohled na parametry HDP. Hrubý domácí produkt členských států EAEU v roce 2021 činil 2,06 bilionu USD a vzrostl oproti roku 2020 o 4,6% (růst od roku 2016 činil 28%). Pro srovnání byl růst daného ukazatele v Evropské unii v roce 2021 – 5,2 %. (EEK, 2021)

Tabulka 4 - HDP (mil. USD)

	Arménie	Bělorusko	Kazachstán	Kyrgyzstán	Rusko	EAEU
2015	10 553	55 317	184 387	6 678	1 369 723	1 626 658
2016	10 546	47 478	137 278	6 814	1 279 762	1 481 878
2017	11 527	54 697	166 806	7 703	1 574 544	1 815 278
2018	12 458	59 954	179 338	8 271	1 673 003	1 933 024
2019	13 673	63 175	181 770	8 455	1 700 078	1 967 150
2020	12 641	59 742	171 241	7 736	1 486 898	1 738 258
2021	13 862	68 171	190 813	8 543	1 775 904	2 057 293

Zdroj: Vlastní zpracování dle statistických údajů EEK

Během těchto 7 let spolupráce je pozorována následující dynamika vybraných zemí:

- Rusko má nárůst o 22,9%.
- Kazachstán má nárůst o 3,37%.
- Bělorusko vykazuje nárůst o 18,9%.

Tato dynamika obecně ukazuje na významný nárůst tohoto ukazatele.

Cyklické výkyvy pouze naznačují, že ve vývoji ekonomiky existují větší či menší odchylky od skutečně vytvořených hodnot ze schopností ekonomiky. Celkový pozitivní trend potvrzují i tempa růstu (tabulka níže).

Tabulka 5 - Tempo růstu HDP

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Arménie	3,2	0,2	7,5	5,2	7,6	-7,4	5,7
Bělorusko	-3,8	-2,5	2,5	3,1	1,2	-0,9	2,3
Kazachstán	1,2	1,1	4,1	4,1	4,5	-2,6	4,0
Kyrgyzstán	3,9	4,3	4,7	3,8	4,5	-8,6	3,6
Rusko	-2,0	0,2	1,8	2,5	1,3	-3,0	4,7

Zdroj: Vlastní zpracování dle statistických údajů EEK

Na základě poznatků získaných v teoretické části, kromě obecné dynamiky vývoje HDP, převádím parametr HDP na obyvatele k paritě kupní síly (PPP), což pomáhá přesněji porovnat parametr HDP.

Klíčovým výsledkem mezinárodního srovnávacího programu je výpočet parity kupní síly (PPP) pro všechny účastníky porovnávání, prostřednictvím které se HDP jako celek a jeho nejdůležitější složky přepočítávají do jedné měny. (Belstat.gov.by, 2017)

Tabulka 6 - HDP na obyvatele k paritě kupní síly - PPP na osobu (USD/rok)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Arménie	8 727	8 809	9 621	10 343	11 297	13 284
Bělorusko	18 390	18 098	18 916	19 995	20 023	20 200
Kazachstán	25 123	25 315	26 491	27 880	29 894	26 729
Kyrgyzstán	3 453	3 568	3 734	3 885	4 192	4 965
Rusko	24 061	24 072	25 767	27 588	28 923	28 213
EAEU	22 939	22 950	24 475	26 131	27 170	27 653
EU-28	38 763	41 007	43 184	44 669	46 161	-
Česko	33 701	35 880	38 507	40 403	40 696	38 319

Zdroj: Vlastní zpracování dle statistických údajů EEK a Trading economics

Hodnoty v tabulce ukazují pozitivní trend. Ve zvoleném časovém období vykazuje Bělorusko nárůst o 8,96%, ukazatel pro Kazachstán se zvýšil o 6% a Rusko vykazuje největší procentní nárůst – 14,7%. Pro celou EAEU v rozmezí 2015-2020, činil nárůst o 15,6%. Pro srovnání, dynamika růstu tohoto ukazatele pro Evropskou unii ve stejném období činila – o 16,0%. (World Economic Outlook Database, 2021)

4.1.7 Inflace

V teoretické části práce byl termín inflace již rozebrán, zopakujeme, že se jedná o projev ekonomické nerovnováhy, jejímž vnějším příznakem je zvýšení cenové hladiny.

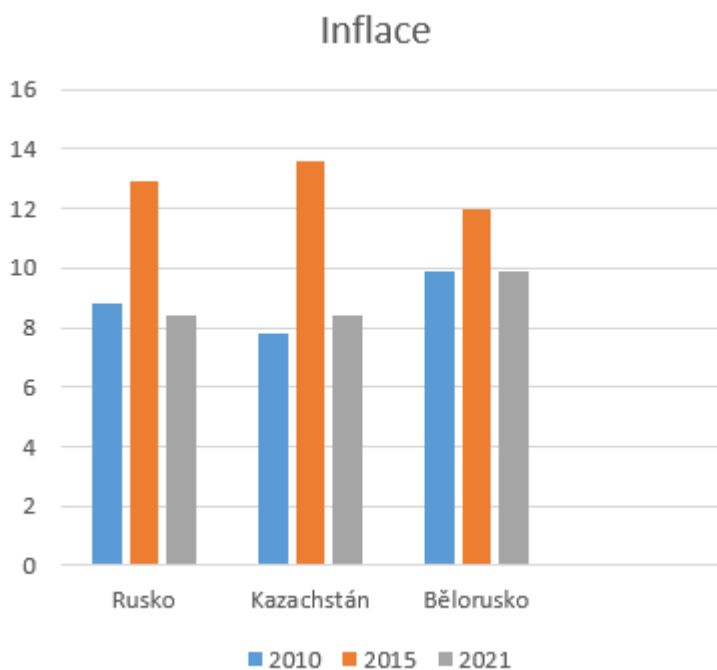
Průměrná míra inflace v zemích Euroasijské hospodářské unie (EAEU) v roce 2020 činila 5,4 % oproti 3,3 % v roce 2019. Zdrojem této informace jsou materiály Euroasijské hospodářské komise (EEK), (EEK, 2020).

Na konci roku 2020 je v zemích EAEU pozorováno zrychlení dynamiky růstu inflace. V roce 2020 až 2021 se dynamika inflačních procesů formovala pod vlivem šíření pandemie COVID-19 a souvisejících omezujících opatření.

Průměrná míra inflace v zemích Euroasijské hospodářské unie (EAEU) v březnu roku 2021 činila 6,7 %. (EEK, 2022)

Pandemie COVID-19 měla mnohostranný dopad na inflaci v zemích EAEU. Zrychlil se zejména růst cen léčivých přípravků v důsledku prudkého nárůstu jejich poptávky. Růst cen služeb v osobní dopravě, zejména v letecké dopravě, se také zrychlil v důsledku pozastavení mezinárodních letů. Dalším faktorem byl pokles světových cen ropy, což mělo přímý i nepřímý dopad na oslabení národních měn zemí EAEU. Z tohoto důvodu se rovněž zvýšila hodnota dováženého zboží (EEK, 2021).

Graf 1 - Inflace ve vybraných zemích (v %)

Zdroj: Vlastní zpracování dle statistických údajů EEK

Z grafu vyplývá, že všechny země zaznamenaly v roce 2015 velký nárůst inflace. Důvodem bylo několik inflačních šoků náhle způsobených poklesem cen ropy a následným znehodnocením národní měny, jakož i vládními zákazy dovozu řady kategorií potravinářských výrobků. (Interfax.ru, 2015)

4.1.8 Průmysl

Cílem průmyslové spolupráce v rámci EAEU je realizovat potenciál účinné a vzájemně prospěšné interakce mezi členskými státy k zajištění zrychlení a udržitelnosti průmyslového rozvoje, zvýšení konkurenceschopnosti a inovační činnosti průmyslu členských států. Hlavními směry a úkoly průmyslové spolupráce v rámci EAEU jsou:

- zvyšování tempa růstu a objemů průmyslové výroby v členských státech EAEU;
- rozvoj kooperativní spolupráce;
- zvýšení podílu produkce na společném trhu EAEU a snaha o postupné zvyšování jeho lokalizace;
- zvýšení podílu vývozu;
- modernizace stávajících průmyslových odvětví a vytvoření nových inovativních průmyslových odvětví členských států EAEU;
- odstranění překážek pohybu průmyslového zboží;
- přilákání investic a zvýšení dostupnosti finančních zdrojů pro průmyslové podniky.

Členské státy mohou vypracovávat společné akční plány na podporu průmyslové výroby, a to například prostřednictvím využívání vládních a podnikových zakázek a uzavírání dlouhodobých smluv.

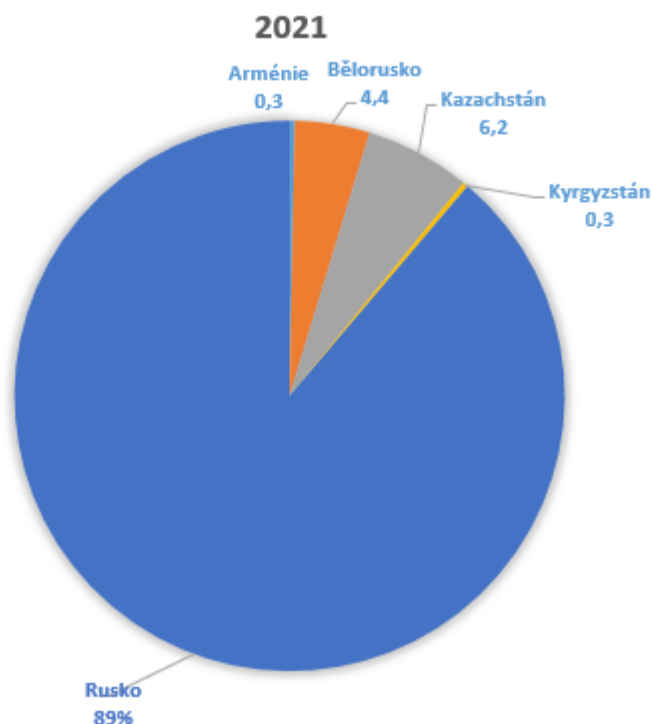
Objem průmyslové produkce EAEU v roce 2021 činil 1,4 bilionu USD, ve srovnání s rokem 2020 se zvýšil v reálných cenách o 5,3 % (v roce 2020, oproti roku 2019, došlo ke snížení o 2,7 %). (EEK, 2021)

Tabulka 7 - Průmyslová produkce EAEU

	Rok 2021		Srovnání 2020 z 2019 (v procentech)
	mil. USD \$	Srovnání s rokem 2020 (v procentech)	
Arménie	4 736,1	103,3	99,1
Bělorusko	60 801,7	106,5	99,3
Kazachstán	86 984,6	103,8	99,3
Kyrgyzstán	4 219,9	109,0	93,4
Rusko	1 244 272,4	105,3	97,9
EAEU	1 401 014,7	105,3	98,0

Zdroj: Vlastní zpracování dle statistických údajů EEK

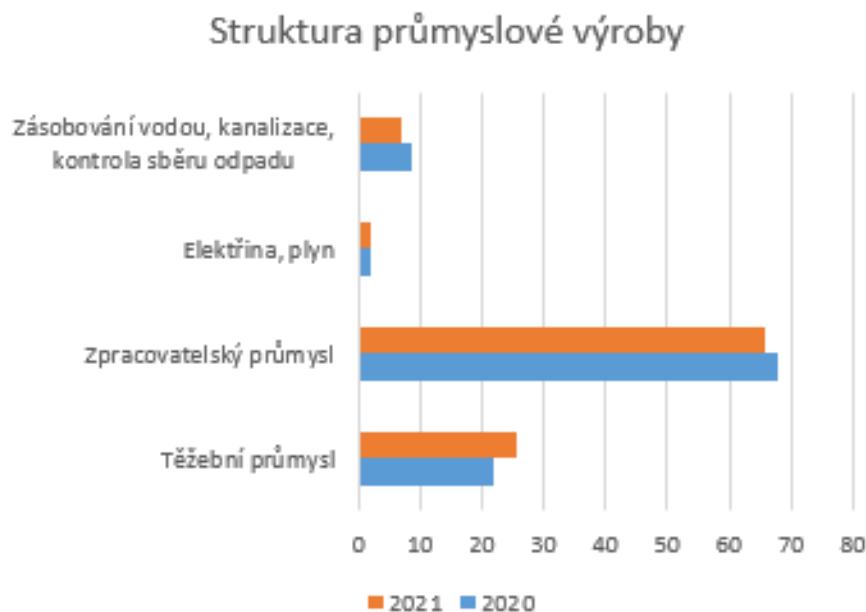
Graf 2 - Rozdělení objemu průmyslové produkce podle země

Zdroj: Vlastní zpracování dle statistických údajů EEK

V lednu – prosinci roku 2021 představovalo Rusko 88,8 % celkové průmyslové produkce EAEU, Kazachstán – 6,2 %, Bělorusko – 4,4 %, Kyrgyzstán a Arménie – každý 0,3 %.

Graf 3 - Struktura průmyslové výroby EAEU

Zdroj: Vlastní zpracování dle statistických údajů EEK

Ve struktuře průmyslové výroby EAEU v roce 2021 zaujímal největší podíl zpracovatelský průmysl (65,6 %). Jeho podíl se ve srovnání s lednem až prosincem roku 2020 snížil o 2,2 procentní body. (EEK, 2022)

Podíl těžebního průmyslu činil 25,7 % (pokles o 3,8 %). Podíl položek „elektřina, plyn, pára a klimatizace“ byl 6,9 %, podíl zásobování vodou, kanalizace, kontrola sběru a distribuce odpadu činila 1,8 %. (EEK, 2022)

4.1.9 Zemědělsko-průmyslový komplex

V současné době jsou perspektivy na rozvoj zemědělsko-průmyslového komplexu EAEU zaměřeny na velké investiční a inovativní projekty, a to i za účelem nahrazení dovozu.

Jednou z klíčových oblastí práce v zemědělsko-průmyslovém komplexu je rozvoj chovu hospodářských zvířat. Snížení omezení vzájemného obchodu s produkty rodokmenu směřované na zvýšení konkurenceschopnost zemědělsko-průmyslových komplexů zemí a snížení úrovně závislosti na dovozu. Tyto kroky vytyčuje strategie 2025. (EEK, 2015)

Euroasijská ekonomická komise (EEK) společně se zeměmi svazu usiluje o vytvoření jednotného trhu pro osivo zemědělských rostlin.

Další důležitou oblastí v rámci zajišťování potravinové bezpečnosti zemí svazu je tvorba jednotných požadavků na technickou regulaci výroby a zpracování surovin a potravinářských výrobků.

Byly stanoveny zejména jednotné požadavky na bezpečnost potravin obecně a na její jednotlivé druhy – ryby a rybí výrobky, maso a masné výrobky, mléko a mléčné výrobky, tuky a olejové výrobky. Technické předpisy EAEU upravují výrobu zemědělských a lesnických zařízení, stanovují požadavky na minerální hnojiva a mnoho dalšího. Do práce na těchto dokumentech jsou zapojeni odborníci ze všech zemí EAEU. (EEK, 2020)

Ekologické zemědělství se stává perspektivní hybnou silou ekonomiky zemědělsko-průmyslového komplexu EAEU. Strategickou výhodou států EAEU je zajišťování přírodních a lidských zdrojů na pozadí rostoucí celosvětové poptávky po ekologických a vysoce kvalitních potravinářských výrobcích.

Podle údajů mezinárodních organizací se mezinárodní obrat ekologických produktů do roku 2020 přiblížil výši 130 mld. USD. S ohledem na to země svazu v současné době aktivně pracují na zlepšení regulačního rámce pro ekologickou produkci.

Podle analýzy trhů hlavních druhů zemědělských produktů a potravin na období 2020-2021 bude průměrný roční přebytek (kladné saldo, přebytek rozpočtových příjmů nad jeho výdaji) následující: přebytek v obilí 56,2 mil. tun (koeficient soběstačnosti 152,2 %), u masa všeho druhu 62,7 tis. tun (100,4 %), u cukru 8,7 tis. tun (100,1 %); u rostlinných olejů 3,4 mil. tun (173,8 %); vejce s přebytkem 3,7 milionu kusů (100,8 %). (EEK, 2021)

Pozitivní dynamika zemědělské produkce v roce 2020 byla typická pro všechny členské státy EAEU. V roce 2021 tato dynamika se snížila o 1,4 % a dosáhla výši 135,7 mld. USD. (EEK, 2021)

V Rusku v roce 2021 snížila zemědělská produkce ve srovnání s rokem 2020 o 0,8 % (způsobeno pokles výnosu obilovin a luštěnin). V roce 2021 se ve srovnání s rokem 2020 zvýšila produkce hospodářských zvířat a drůbeže o 0,3 % (15 675 tis. tun). Objemy produkce mléka zůstal na stejné úrovni (32 288 tis. tun).

V Bělorusku se snížila zemědělská produkce o 4,2 % v pokles výnosu obilovin a luštěnin. Zvýšila se sklizeň cukrové řepy 3,4x. V chovu zvířat nejvíc vzrostla produkce mléka o 0,7 %.

V Kazachstánu vzrostla hrubá produkce produktů (služeb) zemědělství, lesnictví a rybnářství o 5,6%. Výroba produktů z rostlinné výroby vzrostla o 7,8 %. V chovu zvířat došlo k nárůstu produkce hospodářských zvířat a drůbeže o 5,0 %, u produkce mléka o 3,2 %.

K 1. lednu 2022 stav hospodářských zvířat dosáhl ve všech zemědělských podnicích v EAEU 32,4 milionu kusů (o 0,3 % méně ve srovnání s předchozím rokem). (EEK, 2022)

4.1.10 Transport

Transport - je systém, který zajišťuje pohyb materiálových toků vyráběných výrobků.

Doprava v ekonomice kterékoli země zůstává nejdůležitějším průmyslovým odvětvím, bez jehož normálního fungování není možný další rozvoj ekonomické, finanční a sociokulturní sféry ekonomiky. Při přepravě zboží doprava aktivně ovlivňuje rozsah sociální produkce, její strukturu a úroveň rozvoje. Fungování dopravy určuje činnosti podniků ve sféře výroby, služeb a fungování vojensko-průmyslového komplexu. (Korobeinikova, 2008)

Dynamika objemu výroby přepravních služeb je mnohonásobně větší než objem výroby zboží, protože mnoho druhů zboží je přepravováno několikrát.

Objem nákladní dopravy přepravenou členskými státy EAEU v roce 2021 činil 12,5 miliard tun a ve srovnání s předchozím rokem vzrostl o 1,9%. Objem nákladní dopravy (bez potrubní dopravy) během tohoto období vzrostl o 1,4% a činil 11 miliardy tun. (EEK, 2021)

Tabulka 8 - Přeprava zboží všemi druhy dopravy (mil. Tun)

	2015	2016	2018	2019	2020	2021
Arménie	11,1	20,5	29,2	14,7	14,8	17,2
Bělorusko	447,2	417,6	455,5	427,8	398,7	384,9
Kazachstán	3 734	3 729	4 104	4 238	3 958	3 999
Kyrgyzstán	29,7	31,2	33,0	34,2	26,8	28,6
Rusko	7 898	7 987	8 265	8 238	7 829	8 044
Celkem EAEU	12 120	12 560	12 887	12 997	12 227	12 475

Zdroj: Vlastní zpracování dle statistických údajů EEK

Za měřené období (2015–2021) obrat nákladní dopravy Ruska se zvýšil o 1,8%, v Kazachstánu o 6,6%. Obrat nákladní dopravy v Bělorusku poklesl o 13,8%. Podle Národního statistického úřadu Běloruska takový pokles způsobila pandemie covid-19. Nejvíce zasáhla železniční a leteckou dopravu. (Infotrans.by, 2021)

Obrat cestujících členských států EAEU v roce 2021 ve srovnání s 2020 vzrostl o 28,4 %. Procentuální růst v Rusku činí 39,6 %, v Bělorusku 12,1 %. (EEK, 2022)

4.2 Analýza vývoje mezinárodního obchodu vybraných zemí

Tato kapitola analyzuje vzájemný obchod mezi Ruskem, Běloruskem a Kazachstánem. Byla provedena podrobná a kvalifikovaná analýza mezinárodního obchodu států v letech 2011 až 2020.

V průběhu kapitoly podrobně popisují vývoj a výsledky vzájemného obchodu v rámci EAEU, jeho komoditní a teritoriální strukturu a další relevantní či zajímavé informace. Ruská federace bude analyzována podrobněji než jiné země, protože má dominantní pozici v Postsovětském prostoru a je vůdcem všech integračních transformací.

Analýza byla provedena na základě aktuálních údajů statistik zahraničního obchodu předložených autorizovanými orgány členských států Euroasijského ekonomického svazu, zveřejněných na webových stránkách Euroasijské ekonomické komise (EEK). Na oficiálních stránkách Eurasijské ekonomické komise výsledky ohledně komoditní struktury TN VED TS byly představeny jen do roku 2020.

4.2.1 Vývoj zahraničního obchodu Ruska

Od prosince roku 1991 Rusko (Ruská federace) existuje jako samostatný stát. Po rozpadu SSSR začala v zemi vážná krize – stratifikace majetku na bohaté a chudé mnohonásobně vzrostla, začala demografická krize a co se týče kupní síly populace byla poměrně zchudla.

V letech 1992-1996 se vytváří nový právní rámec pro ruský zahraniční obchod.

Byl jasně definován hlavní směr reformy zahraničně-ekonomického komplexu – liberalizace.

Na začátku 21. století byl význam vývozu zboží pro rozvoj ruské průmyslové výroby posouzen jako klíčový, protože jeho pokrok byl často založen na exportních dodávkách.

Roční míra růstu obratu zahraničního obchodu Ruské federace v období 1998-2009 se ukázala být velmi odlišná. Spolu s jejími kladnými hodnotami, jejichž vrchol byl zaznamenán v roce 2004 (34,6 %), existovaly i negativní hodnoty (v letech 1998-1999 pokles dosáhl 13,9-13,5 % ročně; v roce 2009 po ekonomické krizi se ruský obrat zahraničního obchodu snížil o 36,1 %). (Kuznecova, 2018)

Po roce 2010, tedy téměř dvou desetiletích transformace ruského trhu, se produkce hrubého národního produktu (v běžných cenách) přibližně 3,2× zvýšila. Tento výsledek byl do značné míry zajištěn zrychleným růstem zahraničně-obchodních vztahů Ruské federace, tedy 8,45× se zvýšil obrat komodit v zahraničním obchodu země za období 1992–2011, vývozní dodávky ruského zboží vzrostly 9,5× a nákupy zboží z dovozu 7,1×. (EEK, 2020)

Co se týče bilance zahraničního obchodu Ruské federace, lze zaznamenat její tradičně pozitivní hodnoty v období 1992–2011. Její absolutní velikost zároveň vykázala mimořádný růst z 11,2 miliard USD v roce 1992 na 210,7 miliard USD v roce 2011 (také absolutní rekord), to znamená, že se 18,8× zvýšila. (EEK, 2015)

Ruská federace byla zároveň v předstihu až do roku 2011, pokud se jedná o poměr celkového obratu zahraničního obchodu (v obchodě se zbožím a službami) a HDP, před velkými ekonomikami, jako je Japonsko a Spojené státy Americké, ale zaostávala za hlavními ekonomikami evropských hráčů – Německo, Velké Británie, Itálie a Francie (EEK, 2015)

Nyní si popíšeme relevantnější údaje o vývoji mezinárodního obchodu v Rusku. Tabulka níže znázorňuje období vývoje mezinárodního obchodu od roku 2011 do roku 2021.

Tabulka 9 - Vývoj zahraničního obchodu Ruska v letech 2011-2021 (v mil. USD)

Rok	Obrat	Export	Import	K předchozímu roku v %			Obchodní bilance
				Obrat	Export	Import	
2011	762 638	477 929	284 709	130,9	129,9	132,6	193 219
2012	777 987	484 497	293 490	102,0	101,4	103,1	191 008
2013	784 527	489 406	295 121	100,8	101,0	100,6	194 285
2014	727 510	460 946	266 564	93,1	94,8	90,5	194 381
2015	483 840	315 055	168 784	66,5	68,3	63,3	146 270
2016	429 601	260 779	168 822	88,8	82,8	100,0	91 957
2017	535 449	325 199	210 249	124,6	124,7	124,5	114 950
2018	633 956	412 758	221 198	118,4	126,9	105,2	191 559
2019	614 090	387 474	226 615	96,9	93,9	102,4	160 859
2020	518 429	304 703	213 725	84,4	78,6	94,3	90 978
2021	719 171	447 538	271 633	138,5	147,0	126,5	175 904

Zdroj: Vlastní zpracování dle statistických údajů EEK

Výsledky ruského zahraničního obchodu v roce 2020, podle Federální celní správy, se ukázaly být mnohem lepší než pesimistická očekávání vzhledem k situaci s pandemií COVID-19. Ruský export zboží vyšplhal na 447,5 mld. USD (růst o 46,8 % ve srovnání s předchozím rokem) a vrátil se na úroveň let 2012-2013. Hodnota importu ve výši 213,7

miliard USD se výrazně vzdálila ukazatelům z předchozích šesti let. Ve výsledku se čistý export přesáhnul hodnotu 100 mld. USD, a dosáhl svého maxima za posledních 11 let. (Russian Foreign Trade Academy, 2022)

V roce 2021 se objem ruského zahraničního obchodu se zbožím ve srovnání se stejným obdobím roku 2020 zvýšil o 38,7 % s hodnotou 719,2 miliardy USD. Růst obrátu obchodu byl způsoben zejména rekordním růst exportu, který je téměř výhradně způsoben silným růstem cen na suroviny. (Russian Foreign Trade Academy, 2022)

Struktura zahraničního obchodu

Na strukturu zahraničního obchodu podíváme s komoditního a teritoriálního hlediska.

4.2.1.1 Komoditní struktura

Během období transformace trhu došlo také k určitým posunům v komoditní struktuře vývozu a dovozu z Ruské federace.

Vývoz

V letech 1995–2011 pokračoval u ruských dodávek do zahraničí trend směrem ke zvýšení podílu skupiny (2) minerálních výrobků zahrnujících energetickou složku. Parametry podílu se během této doby zvýšily 1,7× a podíl činil 72,4 %.

Druhou hlavní komoditní skupinou v ruském vývozu zůstaly (7) „kovy, drahé kameny a výrobky z nich“, jejichž podíl měl klesající tendenci (více než 2,3×) na 11,4 %.

Na třetí pozici se držely „chemické produkty a kaučuk“ s postupně se snižujícím objemem (pokles 1,6× na 6,1 %).

Ze třetího místa na čtvrté se posunuly „stroje, zařízení a dopravní prostředky“ (8), což představovalo místo dřívějších 10,2 % (1995) pouze 4,4 % (2011). Vzhledem k tomu, že podíl ostatních komoditních skupin na vývozu byl relativně malý, stejně jako odchylky v jejich relativních ukazatelích, je třeba konstatovat, že poslední relativně velkou skupinou vývozu byly domácí (1) „potravinářské výrobky a zemědělské suroviny“, protože jejich podíl mírně vzrostl ze 1,8 % v roce 1995 na 2,3 % v roce 2011. (EEK, 2021)

Komoditní struktura exportu Ruské Federaci v letech 2011-2020 je zobrazena níže v tabulce. Skupinové rozdělení pro rok 2021 Eurasijská ekonomická komise na moment

napsání diplomové práci nepředstavila. Tabulka je rozdělena podle obecnějších skupin TN VED TS, které již byly představeny v teoretické části.

Obecnější skupiny TN VED TS:

1. Potravinářské výrobky a zemědělské suroviny
2. Minerální výrobky, energetické
3. Chemické produkty, kaučuk
4. Usně, kožešiny a výrobky z nich
5. Dřevo, výrobky z celulózy a papíru
6. Textil, textilní výrobky a obuv
7. Kovy a kovové výrobky
8. Stroje, zařízení a dopravní prostředky

Tabulka 10 - Komoditní struktura exportu Ruska v letech 2011-2020 (v mil. USD, běžné ceny)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Celkem	477 929	484 497	489 406	463 770	315 055	260 779	325 200	412 758	387 475	304 704
1	11 339	14 783	13 844	16 282	13 787	14 584	17 768	21 634	21 074	25 570
2	346 344	351 241	359 412	336 328	206 843	159 340	203 499	277 210	255 864	163 067
3	25 694	25 605	24 048	23 298	19 821	15 546	18 158	21 391	20 783	18 063
4	331	437	547	358,3	266,9	212,2	231,1	196,1	140,5	91,1
5	10 347	9 343	10 076	10 638	9 037	8 975	10 738	12 738	11 573	11 230
6	438	395	433	432,7	341,8	385,5	455,8	464,3	489,1	502,6
7	42 967	40 395	35 959	36 283	29 583	25 719	32 658	38 597	32 471	30 453
8	12 146	12 534	13 333	13 569	12 150	11 281	13 052	12 973	13 908	11 363

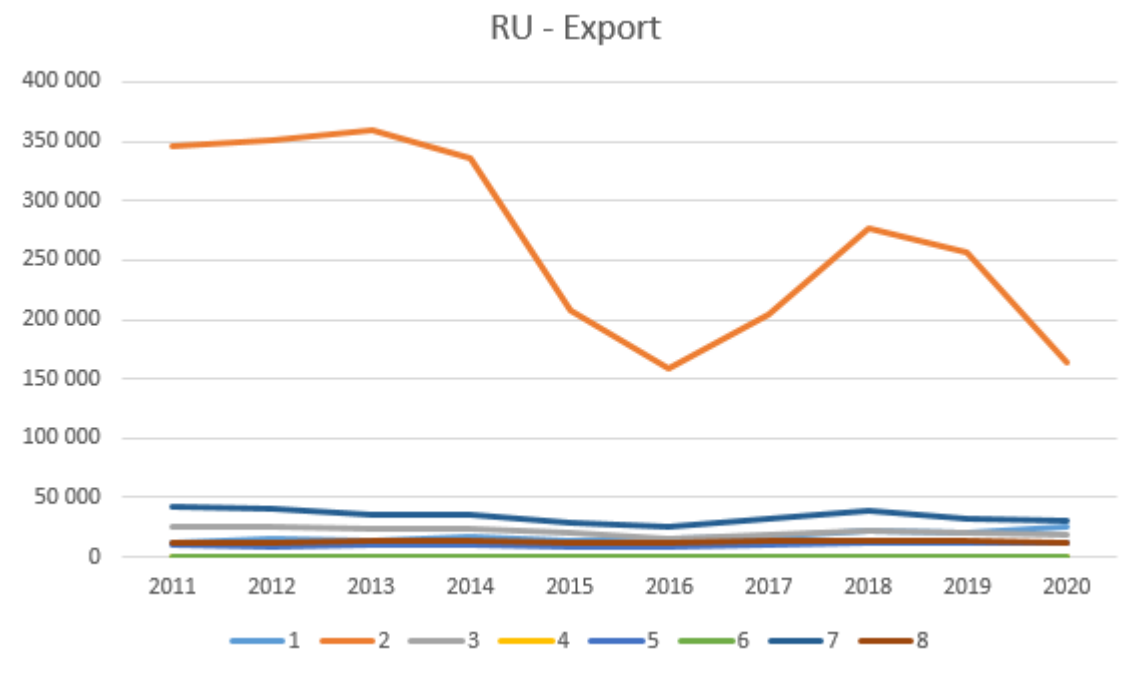
Zdroj: Vlastní zpracování dle statistických údajů EEK

Základem ruského vývozu v roce 2020 byly tradičně palivové a energetické výrobky (skupina 2 v tabulce), jejichž podíl na komoditní struktuře vývozu činil 53,5%.

Kromě skupiny 2 na struktuře exportu mají rozhodující podíl produkty ze zemědělského sektoru a kovu, tedy skupiny 1 a 8 obecnější klasifikace TN VED AS.

Je třeba si povšimnout silného poklesu objemů v roce 2016. Analýza ruského vývozu v roce 2016 ukázala, že objem vyváženého zboží poklesl o 17 %. Tabulka znázorňuje pokles objemu hlavní exportní skupiny 2 (minerální výrobky, energie). Ve srovnání s rokem 2013 se objem snížil o 56 %. Důvodem bylo celosvětové snížení nákladů na uhlovodíky, které vedlo ke snížení celkové hodnoty exportních objemů. (Kudrin, 2020)

Graf 4 - Komoditní struktura exportu Ruska v letech 2011-2020 (v mil. USD)

Zdroj: Vlastní zpracování dle statistických údajů EEK

Mezi přední komoditní pozice Ruska v dodávkách na trh EAEU patří: ropa, včetně plynového kondenzátu, ropné produkty. (EEK, 2021)

Dovoz

Negativní projevy důsledků pandemie viru COVID-19 zaznamenává také ruský zahraniční obchod se službami. Za 1. pololetí roku 2020 poklesl vývoz služeb o 28,2 %, dovoz služeb poklesl o 32,0 % ve srovnání se stejným obdobím roku 2019. (EEK, 2020)

Je třeba poznamenat, že stabilní pozitivní obchodní bilance Ruska byla vytvořena v drtivé většině díky vývozu neobnovitelných zdrojů – minerálních surovin, především energetických surovin. Navzdory vynaloženému úsilí v posledních letech nedošlo ve struktuře obratu zahraničního obchodu k žádným pozitivním změnám a stále zůstává převážně surovinový.

Kromě strojů, zařízení a dopravních prostředků tvoří převážnou část ruského dovozu chemické výrobky a kaučuk, potravinářské výrobky a zemědělské suroviny, podíl těchto tří komoditních skupin v roce 2019 ve struktuře ruských nákupů činil 78,0 %. Komoditní struktura ruského dovozu se v roce 2020 výrazně nezměnila. Zároveň je zaznamenán pokles u všech konsolidovaných komoditních skupin.

Tabulka 11 - Komoditní struktura importu Ruska v letech 2011-2020 (v mil. USD, běžné ceny)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Celkem	284 709	293 490	295 121	266 956	168 822	168 822	210 249	221 199	226 615	213 726
1	39 228	38 574	39 873	35 877	22 958	21 153	24 353	24 930	24 837	24 697
2	6 021	4 427	3 327	3 136	2 209	1 598	2 225	2 709	2 606	1 952
3	43 446	45 569	47 263	43 749	31 957	31 840	38 113	41 085	45 231	39 975
4	1 476	1 507	1 501	1 263	795,2	785,1	1 082	1 209	1 229	935,5
5	6 411	5 842	6 095	5 612	3 388	3 106	3 267	3 543	3 329	3 029
6	15 554	15 641	16 872	15 399	10 242	10 155	12 613	13 729	13 999	13 574
7	19 842	19 394	19 227	122 518	10 402	9 845	13 013	14 435	15 230	13 586
8	131 667	143 287	138 984	122 518	73 657	75 121	96 481	100 545	100 807	96 657

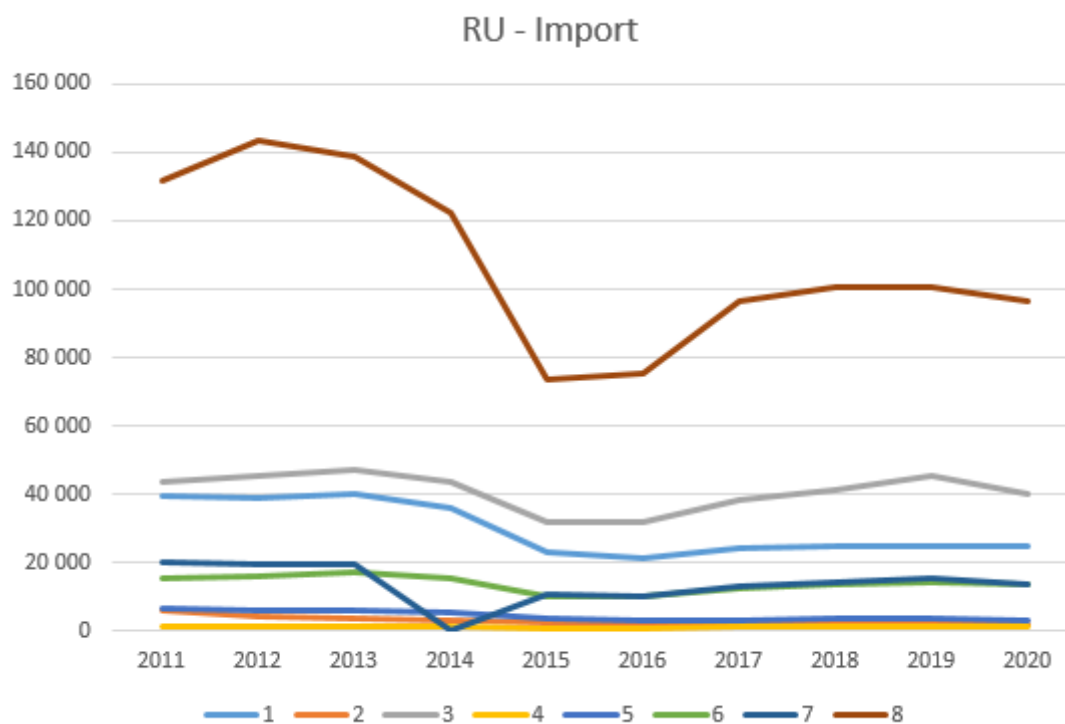
Zdroj: Vlastní zpracování dle statistických údajů EEK

Dovoz Ruska v roce 2020 činil 213,7 miliard USD a ve srovnání s rokem 2019 se snížil o 5,7 %. Země EU představovaly 45,2 % obratu, země SNS (Společenství nezávislých států) – 3,7 %.

V komoditní struktuře dovozu činily největší podíl (45,2 %) stroje a zařízení (pokles o 4,2 % ve srovnání s předchozím rokem). Zároveň vzrostl objem dodávek přístrojů a optických zařízení o 11,1 %. Fyzický objem dovozu osobních automobilů se snížil o 19,7 %, nákladních automobilů o 19,4 %.

V komoditní struktuře dovozu si druhou objemovou pozici drží chemické výrobky (skupina 3) – 39,9 miliardy USD, oproti roku 2019 se snížil o 11,7 % (v roce 2019 – 45,2 miliardy USD). Snížil se i objem dovozu kovů a kovových výrobků (skupina 7). Největší procentní pokles dovozu je zaznamenán u minerálních výrobků (25,9 %) a usně, kožešiny a výrobků z nich (23,9 %). (EEK, 2021)

Graf 5 - Komoditní struktura importu Ruska v letech 2011-2020 (v mil. USD)

Zdroj: Vlastní zpracování dle statistických údajů EEK

4.2.1.2 Teritoriální struktura

Teritoriální struktura zahraničního obchodu je systém distribuce komoditních toků mezi jednotlivými zeměmi či skupinami zemí, které jsou organizovány na teritoriální nebo organizační bázi.

Tabulka 12 - Rusko – Teritoriální struktura zahraničního obchodu 2015 (mil. USD)

2015							
						Temp růstu v % ke 2014	
	Obrat	Export	Import	Bilance	Podíl na obratu %	Export	Import
Celkový zahraniční obchod	483 840	315 055	168 785	146 270	100,00	68,3	63,3
Státy EU 28	235 849	165 641	70 208	95 433	48,75	52,6	41,6
z toho: Nizozemsko	43 944	40 849	3 096	37 753	9,08	60,1	58,5
Německo	45 792	25 351	20 441	4 910	4,96	68,3	62,0
Itálie	30 615	22 294	8 321	13 973	6,33	62,4	65,4
Polsko	13 758	9 666	4 093	5 573	2,84	60,6	58,5
APEC	147 787	78 446	69 341	9 105	30,54	73,2	66,7
z toho: Čína	63 563	28 602	34 961	-6 359	13,14	76,3	68,7
J. Korea	18 039	13 492	4 547	8 945	3,73	73,8	50,5
USA	20 912	9 456	11 455	-1 999	4,32	88,9	61,9
Japonsko	21 303	14 490	6 813	7 677	4,40	73,0	62,4
SNS	23 620	16 529	7 091	9 438	4,88	61,0	55,8
Ostatní	69 397	51 965	17 432	34 533	14,34	81,5	70,0
Z toho: Indie	7 831	5 573	2 258	3 315	1,62	87,9	71,2
Turecko	23 338	19 291	4 047	15 244	4,82	77,3	60,9

Zdroj: Vlastní zpracování dle statistických údajů EEK

Mezi hlavními zahraničními obchodními partnery Ruské federace nadále dominují členské státy Evropské unie (EU). Celkový objem ruského obchodu s EU činí 39,2 % (viz tabulka). Oproti roku 2015 se objem snížil o 9,5 %.

Druhé místo stále zaujímají ekonomiky účastníci se fóra Asijsko-pacifické hospodářské spolupráce (APEC), které tvoří 36,4 % ruského zahraničního obchodu. Oproti roku 2015 se objem zvýšil o 5,9 %.

Třetí místo drží země nacházející se v zóně Společenství nezávislých států (SNS). Země, které nejsou členy EAEU, představují objem ve výši 3,7 %. Celkový objem vzájemného obchodu mezi členskými zeměmi EAEU činí 55,1 miliardy USD. V rámci ekonomické integrace EAEU představuje vzájemný obchod Ruska v roce 2021, 63,1 % z celkového objemu. Celkový objem obchodu s Běloruskem činí 17,5 miliardy USD, s Kazachstánem 7,7 miliardy USD.(EEK, 2022)

Tabulka 13 - Rusko – Teritoriální struktura zahraničního obchodu 2021 (mil. USD)

2021							
						Temp růstu v % ke 2020	
	Obrat	Export	Import	Bilance	Podíl na obratu %	Export	Import
Celkový zahraniční obchod	719 171	447 538	271 633	175 904	100	147	127
Státy EU 27	282 056	188 114	93 941	94 173	39,21	165,4	119,5
z toho: Nizozemsko	46 155	42 155	4 278	37 877	6,46	169,8	114,1
Německo	56 998	29 647	27 351	2 296	7,93	159,2	117,0
Itálie	31 351	19 932	12 029	7 903	4,36	191,9	118,0
Polsko	22 526	16 723	5 803	10 920	3,13	174,8	119,7
APEC	261 459	130 305	131 153	-848	36,42	138,7	133,5
z toho: Čína	140 700	68 028	72 671	-4 643	19,6	138,4	132,3
J. Korea	29 882	16 896	12 985	3 911	4,16	135,5	181,4
USA	34 414	17 537	16 876	661	4,79	161,8	129,5
Japonsko	19 874	10 747	9 126	1 621	2,76	118,7	128,3
SNS	26 782	19 252	7 530	11 722	3,72	124,7	116,8
Ostatní	138 793	103 988	34 805	69 183	19,31	134,6	124,4
Z toho: Indie	13 555	9 128	4 427	4 701	1,88	157,4	128,0
Turecko	33 024	26 511	6 513	19 998	4,59	166,4	127,4

Zdroj: Vlastní zpracování dle statistických údajů EEK

Pokud mluvíme o jednotlivých státech, které udržují nejaktivnější obchodní vztahy s Ruskou federací, je třeba zmínit Čínu a členské státy EU, jimiž jsou: Německo, Nizozemsko, Itálie, Francie, Polsko.

S většinou členských států Evropské unie má Ruská federace tradičně aktivní bilanci, zejména s Nizozemskem je to 37 877 milionů USD. Obecně se za pozorované období obchodní vztahy s Nizozemskem neustále rozvíjejí, dokonce je pozorován mírný nárůst.

Největším zahraničním obchodním partnerem Ruské federace je ovšem Čína, která se také od roku 2009 umístila na prvním místě ve světovém obchodu. Celkový obrat činí 140 700 milionů USD. V roce 2021 tvořila Čína 19,6 % celkové hodnoty exportně-importních vztahů Ruska. Ve srovnávaném období je patrný nárůst podílu na obratu (oproti roku 2015 činí nárůst 6,5 %). Současně pozorujeme pozitivní trend v obchodní bilanci.

Z dalších ekonomik účastnicích se APEC v obchodě s Ruskem jsou také USA (4,8 % celkového obratu ruského obchodu) a Japonsko (2,8 %), stejně jako Korejská republika (4,2 %). (EEK, 2022)

Americká obchodní bilance byla po dlouhou dobu v záporných hodnotách. V roce 2015 činil její zůstatek mínus 2 miliardy dolarů, a v roce 2021 bilance dosáhla kladných hodnot, a činí 661 milion USD.

Diferenciaci celkového objemu zahraničního obchodu Ruska v rámci ekonomické integrace EAEU vyjadřuje poměr 91,1 %/8,9 %, přičemž většina připadá na třetí země.

Procentuální podíl vývozu Ruska v rámci EAEU v roce 2021 vypadá následující: 50,8 % připadá na Bělorusko, 40,4 % na Kazachstán, 4,7 % Kyrgyzstán, 4,1% Arménie. (EEK, 2022)

4.2.2 Vývoj zahraničního obchodu KZ

Kazachstán je velmi velká země, jeho území je pětikrát větší než Francie a přibližně stejné jako celá západní Evropa. Přírodní zdroje Kazachstánu jsou obrovské: z hlediska zásob olova, wolframu, uranu a barytu je Kazachstán na prvním místě na světě, pokud jde o zásoby stříbra, zinku a chromu zaujímá druhou pozici, a pokud se jedná o přírodní zásoby manganu, ropy a zemního plynu obsazuje třetí příčku. Kazachstán je v důsledku existence enormního objemu zásob těchto přírodních zdrojů právem zařazen mezi lídry ve světě (zaujímá místo v první pětce). (EEK, 2020)

Po rozpadu SSSR v prosinci 1991 prošel Kazachstán několika velmi obtížnými lety. Kvůli přerušení ekonomických vazeb s ostatními republikami se Kazachstán, stejně jako Rusko, ocitl v hluboké recesi, kdy výroba poklesla o polovinu. V polovině 90. let byly provedeny nezbytné vládní změny, které pomohly překonat recesi. Na konci 90. let se Kazašská republika začala ekonomicky rozvíjet podobným tempem jako ostatní hráči v rámci asijského teritoria: její HDP rostl vysokým tempem po dobu deseti let, minimálně však o 9-10 % ročně. HDP Republiky Kazachstán se zdvojnásobil a dokonce dosáhl vyšší úrovně než čtyři sousední země Střední Asie (Khan, 2012)

„O důležitosti faktoru zahraničního obchodu pro zemi svědčí také skutečnost, že velký podíl na vybavení nezbytném k udržení procesu reprodukce v zemi, stejně jako většina spotřebního zboží, které tvoří základ sociálního blahobytu Kazachstánu – je poskytováno prostřednictvím kanálů zahraničního obchodu.“ (Madiyarova, 2017)

Dynamiku vývoje zahraničního obchodu Kazachstánu v letech 2011 až 2020 odrážejí následující tabulky. Do roku 2016 docházelo k negativnímu trendu v rámci

objemu zahraničního obchodu, což bylo dáno negativní dynamikou růstu světové ekonomiky. (Madiyarova, 2017)

V roce 2020 dosáhl export Republiky Kazachstán objemu 41 410 mil. USD. Od roku 2010 tedy došlo ke snížení o 35,823 mil. USD. Je evidentní, že snížení objemu exportu bylo značné. Meziroční snížení exportu činilo v roce 2020 celkem 12,4 %. Zpomalení růstu a pokles dovozu a vývozu zboží v roce 2020 je úzce spojeno s šířením globální pandemie COVID-19. (EEK, 2021)

Saldo obchodí bilance se za celé sledované období udržuje v kladných hodnotách. V roce 2021 saldo bilance činilo 29 959 mil. USD. Import Kazachstánu se zvýšil od roku 2010 o 2 913 mil. USD, a v roce 2020 celkový import činil 23 893 mil. USD. (EEK, 2020)

V tabulce je zřetelně vidět, že zahraniční obchod Kazachstánu vykazuje klesající trend, avšak převládající pozice vývozu nad dovozem udržuje pozitivní obchodní bilanci v kladných hodnotách.

Tabulka 14 - Vývoj zahraničního obchodu Kazachstánu v letech 2011-2021 (v mil. USD)

Rok				K předchozímu roku v %			Obchodní bilance
	Obrat	Export	Import	Obrat	Export	Import	
2011	98 213	77 233	20 980	135,5	142,3	115,1	56 253
2012	108 919	80 220	28 699	110,9	103,9	136,8	51 521
2013	108 902	78 767	30 135	100,0	98,2	105,0	48 631
2014	99 723	73 009	26 713	91,6	92,7	88,6	46 296
2015	60 191	40 835	19 356	61,0	56,5	73,5	21 479
2016	48 319	32 806	15 513	80,3	80,3	80,1	17 293
2017	60 322	43 240	17 081	124,8	131,8	110,1	26 159
2018	74 625	55 064	19 561	123,7	127,3	114,5	35 503
2019	69 681	47 281	22 399	101,9	93,8	124,8	27 247
2020	65 303	41 410	23 893	85,8	80,2	97,9	17 517
2021	75 421	52 690	22 731	114,1	125,8	93,8	29 959

Zdroj: Vlastní zpracování dle statistických údajů EEK

Tříleté období poklesu obratu obchodu v letech 2013 až 2016 je spojeno především s globální ekonomickou krizí. V roce 2016 se vládě podařilo přerušit negativní dynamiku obratu obchodu a nastavit růstové programy. Již v roce 2017 se obrat zvýšil. (Kapital.kz, 11.2020)

V důsledku oživení globální ekonomiky je vidět výrazné zlepšení obchodního obratu a obchodní bilance země, ke kterému došlo kvůli rostoucí poptávky a ceně na suroviny. (EEK, 2022)

Růst objemu vzájemného vývozu (uvnitř EAEU) v roce 2021 oproti roku 2020 byl zaznamenán ve všech zemích EAEU – tento ukazatel u Kazachstánu činil 34,9 %.

Strukturu zahraničního obchodu

Struktura zahraničního obchodu Kazachstánu bude prezentována z komoditního a teritoriálního hlediska.

4.2.2.1 Komoditní struktura

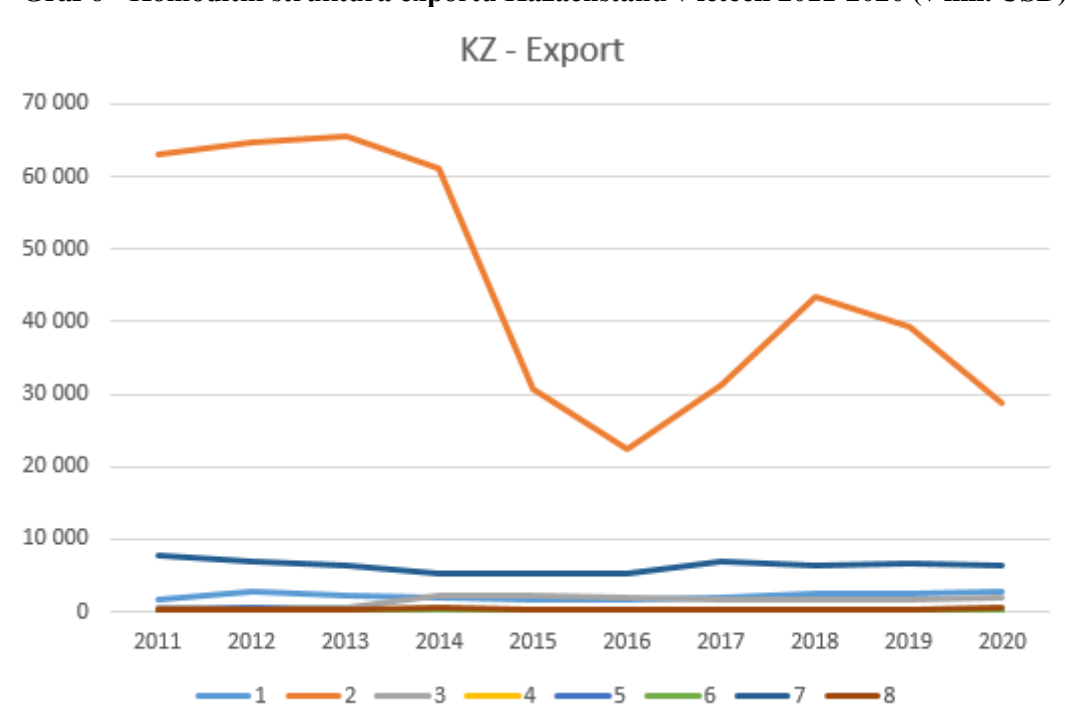
Export

Export Kazachstánu se zaměřuje především na energetický průmysl, zejména na vývoz komodit (více než 85 %). Nedůležitější roli v exportu Kazachstánu hraje ropa, zemní plyn, minerální paliva a produkce černé metalurgie.

Komoditní struktura vývozu Kazachstánu je velmi podobná struktuře exportu Ruská, avšak hodnoty se mnohonásobně liší.

Hlavním exportním produktem Republiky Kazachstán je 2. kategorie zboží: Minerální výrobky. V roce 2020 byly vyvezeny minerální výrobky v celkové hodnotě 28 665 mil. USD, z toho základní kovy a výrobky z nich vyrobené ve výši 523,3 mil. USD a rostlinné výrobky v hodnotě 147,6 mil. USD. (EEK, 2021)

Graf 6 - Komoditní struktura exportu Kazachstánu v letech 2011-2020 (v mil. USD)

Zdroj: Vlastní zpracování dle statistických údajů EEK

Na základě analýzy údajů uvedených v tabulce lze konstatovat, že nejvýznamnější skupinou ve struktuře exportu je Skupina 2: minerální produkty, jejíž hodnota v roce 2020 činila 28,6 mld. USD. Tato hodnota klesla o 10,6 mld. USD ve srovnání s rokem 2019. Druhý největší podíl ve výši 14,8 % na celkovém vývozu měla kategorie zahrnující kovy, a kovové výrobky. Na třetím místě se nacházely potravinářské výrobky a zemědělské suroviny s hodnotou 2,7 mld. USD. Čtvrtou pozici obsadila Skupina 3: Chemické produkty, kaučuk s hodnotou 1,9 mld. USD.

Skupina 8: Stroje, zařízení a dopravní prostředky dosahovala hodnot 478,1 mil. dolarů, což je o 157,4 mil. USD více než v roce 2019 (pokles o 8,5 %).

Mezi přední komoditní pozice Kazachstánu v dodávkách na trh EAEU patří: železné rudy a koncentráty, oxidy neželezných kovů. (EEK, 2021)

Import

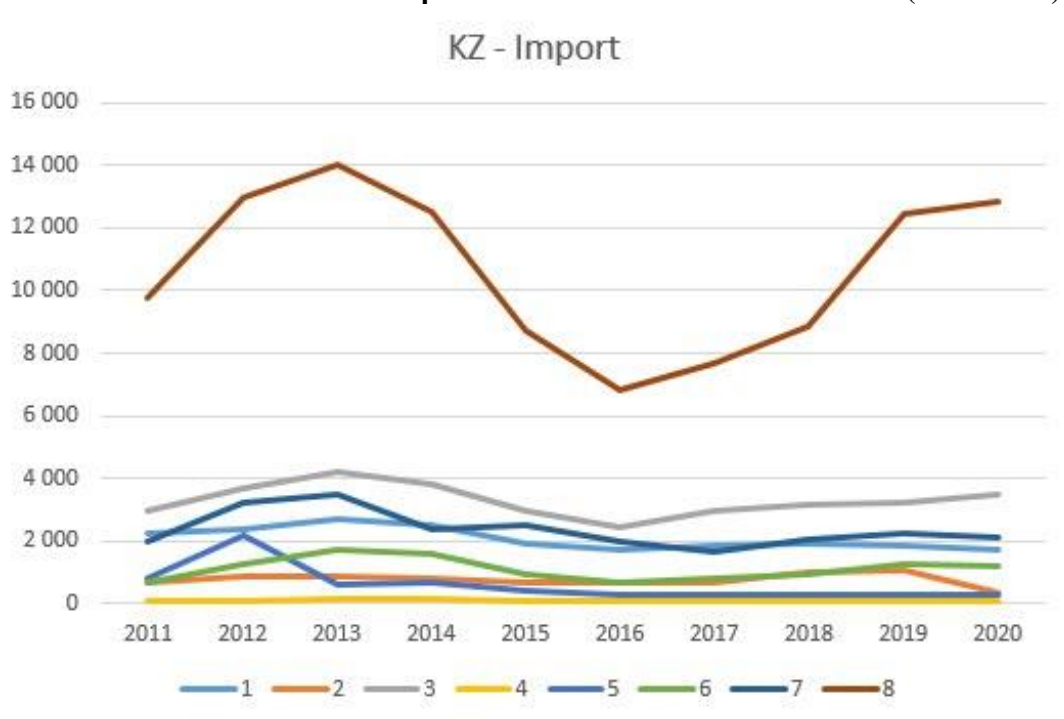
Struktura importu se podstatně liší od struktury exportu. Nejvíce importovanou skupinou je Skupina 8: Stroje, zařízení a dopravní prostředky. V roce 2020 bylo dovezeno celkem 12,8 mld. USD. Je třeba poznamenat, že ve srovnání s rokem 2019 tato skupina

zaznamenává mírný růst, konkrétně o 3 %. Pokud vyhodnotíme celé časové období 2011–2020, pak je patrný nárůst ve výši 31,6 %.

Na druhém místě se nejvíce dováží Skupina 3: Chemické produkty, kaučuk, jejíž hodnoty se podařilo zvýšit ve sledovaném období celkem o 231 mil. USD.

Další významnou dováženou skupinou je Skupina 7: Kovy a kovové výrobky, které se za rok 2020 dovezlo v hodnotě 2104 mil. USD. Následující pozici zaujímá Skupina 1: Potravinářské výrobky a zemědělské suroviny, s celkovou hodnotou 1700 mil. USD. V pozadí nezůstává ani Skupina 6: Textil, textilní výrobky a obuv, jež dosáhla hodnoty 1196 mil. USD. Ostatní skupiny mají již mnohem nižší zastoupení. Nejmenší z nich Skupina: Usně, kožešiny a výrobky z nich, která činí 0,27 všeho objemu importu.

Graf 7 - Komoditní struktura importu Kazachstánu v letech 2011-2020 (v mil. USD)

Zdroj: Vlastní zpracování dle statistických údajů EEK

4.2.2.2 Teritoriální struktura

Geografické zaměření zahraničního obchodu Kazachstánu má pozitivní tendence, což se projevuje překonáním celkové závislosti obratu zahraničního obchodu republiky na jediném obchodním partnerovi v osobě Ruska, jelikož zahraniční obchod orientoval svůj kurz směrem k diverzifikaci vzájemných obchodních vztahů. Pokud si tedy Rusko v roce 1997 přivlastnilo 47,1 % obratu zahraničního obchodu Kazachstánu, pak v roce

2010 činil jeho podíl 18,3 % a zbytek byl relativně rovnoměrně rozdělen mezi ostatní obchodní partnery.

V této kapitole bude na příkladu konkrétních obchodních partnerů Kazachstánu prezentován export-import jak všeobecně tak na příkladu určitých komoditních skupin, a to za účelem lepšího pochopení interakce, vzájemné komunikace, působení a specifických obchodních vztahů.

Z ekonomických integrací stojí za zmínku interakce s EU a APEC. Více než 70 % obratu připadá na tato sdružení.

Tabulka 15 - Kazachstán – Teritoriální struktura zahraničního obchodu 2015

2015						Temp růstu v % ke 2014	
	Obrat	Export	Import	Bilance	Podíl na obratu %	Export	Import
Celkový zahraniční obchod	60 192	40 835	19 356	21 479	100,00	56,5	73,5
Státy EU 28	31 325	24 445	6 880	17 565	52,04	54,7	79,7
z toho: Nizozemsko	5 293	4 981	312	4 669	8,79	57,1	94,5
Německo	2 329	343	1 986	-1 643	3,87	77,0	85,8
Itálie	9 311	8 136	1 174	6 962	15,47	50,7	113,2
Francie	3 352	2 681	671	2 010	5,57	57,2	61,8
APEC	16 668	7 983	8 685	-702	27,69	63,0	69,6
z toho: Čína	10 566	5 480	5 086	394	17,55	55,9	69,0
J. Korea	1 377	770	607	163	2,29	88,2	56,9
USA	1 906	434	1 472	-1 038	3,17	105,6	74,3
Japonsko	1 443	859	585	274	2,40	115,9	63,2
SNS	4 643	2 788	1 855	933	7,71	71,5	72,0
Ostatní	7 334	5 552	1 782	3 770	12,18	50,5	75,6
Z toho: Švýcarsko	2 788	2 659	129	2 530	4,63	58,6	70,9
Turecko	2 016	1 276	740	536	3,35	56,1	72,9

Zdroj: Vlastní zpracování dle statistických údajů EEK

Obrat obchodu mezi Kazachstánem a Evropskou unií v roce 2021 činil 27,9 mld. USD. Ve srovnání s rokem 2015 pozorujeme pokles obratu o 8,4 %. Země začala nakupovat o 1 % méně strojů, zařízení a vozidel (tato komoditní skupina tvoří o něco méně než polovinu veškerého dovozu). Zároveň se podíl EU na celkovém obratu obchodu Kazachstánu snížil o 13,7 %. Celková obchodní bilance a poměr dovozu k vývozu zůstaly téměř beze změny. V současné době je v Kazachstánu registrováno více než 4 tisíce společností s evropskou účastí a více než 2 tisíce společných podniků. Existuje 17

dokončených projektů v celkové výši obrátu 641 milionů USD, stejně jako 37 probíhajících rozvojových investičních projektů za účasti investorů ze zemí EU v celkové výši 8,8 miliardy USD. (Mazorenko, 2020)

Tabulka 16 - Kazachstán – Teritoriální struktura zahraničního obchodu 2021

2021						Temp růstu v % ke 2020	
	Obrat	Export	Import	Bilance	Podíl na obrátu %	Export	Import
Celkový zahraniční obchod	75 421	52 690	22 731	29 959	100,00	125,8	93,8
Státy EU 27	28 894	23 259	5 634	17 625	38,31	131,8	93,8
z toho: Nizozemsko	4 604	4 384	220	4 164	6,11	139,2	94,3
Německo	2 193	398	1 794	-1 396	2,91	161,0	98,8
Itálie	9 675	8 890	785	8 105	12,83	133,8	83,9
Francie	3 059	2 394	665	1 729	4,06	128,8	79,4
APEC	27 955	15 920	12 035	3 885	37,07	127,2	86,6
z toho: Čína	18 169	9 873	8 296	1 577	24,09	104,8	130,9
J. Korea	2 642	1 877	765	1 112	3,50	187,0	15,6
USA	2 219	872	1 347	-475	2,94	162,7	119,9
Japonsko	1 114	558	555	3	1,48	84,0	101,4
SNS	6 706	4 746	1 959	2 787	8,89	136,4	146,9
Ostatní	11 637	8 672	2 964	5 708	15,43	106,2	101,3
Z toho: Švýcarsko	4 104	2 963	1 140	1 823	5,44	139,0	121,5
Turecko	1 289	1 082	207	875	1,71	69,4	113,9

Zdroj: Vlastní zpracování dle statistických údajů EEK

Z jednotlivých zemí stojí za zmínku Nizozemsko, Německo, Itálie, Francie a Španělsko. Stejně jako v Rusku jsou hlavními partnerskými zeměmi integrací APEC státy Čína a Korea. Turecko je také významným partnerem. (Nikonorov, 2019)

O obchodních vztazích s těmito zeměmi bude pojednáno níže.

Obchodní vztahy s *Nizozemskem* procházejí výrazným zlepšením. Ve srovnání s rokem 2020 se obchodní obrat zvýšil o 36,1 %. Důvodem byli celkové investice do Kazachstánské ekonomiky. Nizozemsko je jedním z největších investorů v Kazachstánu. V první polovině roku 2021 se objem přímých investic Nizozemska do ekonomiky Kazachstánu zvýšil o 24,5 % na 3,3 miliardy USD. Celkově od roku 2005 objem nizozemských přímých zahraničních investic v Kazachstánu přesáhl 100 miliard dolarů. V Kazachstánu působí více než 900 podniků s účastí nizozemského kapitálu, které

jsou široce zastoupeny v energetice, strojírenství, stavebnictví, dopravě a logistice a zemědělském sektoru ekonomiky. (Kapital.kz, 2021)

Německo je jedním z klíčových obchodních a ekonomických partnerů Kazachstánu v Evropě. Obrat mezi zeměmi se v poslední době zůstává na přibližně stejné úrovni, avšak vzhledem k zájmu o prohloubení spolupráce v různých hospodářských odvětvích má všechny šance na budoucí růst. V současné době seznam společných kazašsko-německých investičních projektů obsahuje 51 projekt v celkové hodnotě více než 4 mld. USD. Od roku 2015 do současnosti bylo z tohoto seznamu spuštěno 28 projektů v celkové výši 1,1 mld. USD, z toho 3 projekty byly uvedeny do provozu během pandemie. (Ivanova, 2022)

Na konci roku 2021 činil objem vzájemného obchodu přibližně 2,2 mld. USD, z toho vývoz, přes 398 mil. USD, a dovoz téměř 1,8 mld. USD. Pro srovnání, v roce 2018 obrat přesáhl 2,1 mld. USD, v roce 2015 to bylo přes 2,3 mld. USD, z toho přes 343 mil. USD na vývoz a přes 1,9 mld. USD na dovoz. V současné době dosahuje objem vzájemného obchodu mezi Kazachstánem a Německem přibližně 80 % celkového obratu obchodu této evropské země se zeměmi střední Asie. Nejvíce se dováží Skupina 8: Stroje, zařízení a dopravní prostředky. Pokud jde o vývoz, zde jsou hlavním zbožím feroslitiny, které jsou zahrnuty do Skupiny 7: Kovy a kovové výrobky. (Ivanova, 2022)

Itálie zůstává hlavním odběratelem kazašské ropy, 17,9 mil. Tun za rok 2021. Objem zboží nakoupeného v Itálii se v průběhu roku snížil o 11,2 %, a překročil tak 1,5 mld. USD. Oproti roku 2015 se objem vývozu zvýšil o 8,9 %. Je značný růst vývozu pšenice, celkový objem vzrostl o 62 % a 2,4x v peněžním vyjádření. Objem dovozu se snížil o 49,6 %. (EEK, 2022)

Hlavní položkou dovozu jsou díly pro elektrické generátory a motory: náklady na zakoupené zařízení činily přibližně 550 mil. USD. Celkový obrat v roce 2019 činil 9,9 mld. USD, což je o 7,9 % více než v roce 2015. (EEK, 2021)

Italská společnost SDF Group, která je světovým lídrem ve výrobě traktorů, kombajnů a zemědělské techniky, a kazašský holding Agromash zahájily výrobu italských kombajnů a traktorů v Kazachstánu. Vyrábět se budou v Kazachstánu za účasti Itálie. Tento příklad je jedním z nejvýznamnějších během pandemie. (Deli, 2021)

Itálie tak zůstává třetím strategickým obchodním partnerem Kazachstánu, po Rusku a Číně s podílem více než 12,8 % na celkovém objemu zahraničního obchodu Kazachstánu v roce 2021 (8,7 % v roce 2020). (MFA.RK, 2022)

Celkový podíl *Francie* na obratu Kazachstánu činí 4,0 %. Procento obratu zůstalo za posledních 5 let stejné. Export Kazachstánu do Francie v lednu až červenci 2020 činil 1,1 miliardy USD, což je o 48,5 % méně než ve stejném období roku 2019. Hlavní komoditou, stejně jako téměř ve všech evropských zemích, je ropa. Pouze Itálie nakupuje z Kazachstánu více ropy než Francie. Objem kazašské ropy se snížil o 53 % na 977 mil. USD. Kromě toho se do této evropské země dodává uran, měď, titan a výrobky z něj.

Další důležitou prodejnou komoditou jsou neorganické chemické produkty, které vystoupaly k hodnotě 99,7 mil. USD, což je o 2,6 krát více než v roce 2019. Kazachstán navíc v roce 2019 začal prodávat Francouzům měď, což k celkovému vývozu přidalo další příjmy. Položky importu jsou velmi rozdílné. (Jeřáby, různá stavební technika).

Co se týče následku pandemie, ministr zahraničí F. Riester říká – «Zdůrazňuji však, že Francie si po celý rok 2020 udržela pozici vedoucího obchodního partnera s Kazachstánem. Náš export vzrostl dokonce o 40 %. Francie tak zaujímá osmé místo mezi dodavateli Kazachstánu. Je jeho třetím evropským dodavatelem. ». (Kazinform, 2021)

Je zapotřebí zmínit ještě jednu zemi EU, která kvůli malému procentu obratu nebyla zahrnuta do tabulky. Obchodní vztahy se *Španělskem* se nacházejí ve stadiu postupného rozvoje. Za poslední rok obrat vzrostl o 51 %, a tím se vrací k objemu před pandemií. Stejně jako v případě Itálie je základem obchodu mezi zeměmi kazašská ropa. Na rozdíl od předchozí země se však objem transakcí permanentně zvyšuje. Podle výsledků vyplývajících z údajů zahrnujících osm měsíců roku 2019 činil vývoz ropy do Španělska 1,55 mld. USD, což je o 22,5 % více než ve stejném období roku 2018. Španělsko je třetím největším odběratelem komodit Skupiny 7, celková hodnota exportu dosáhla 10,2 mil. USD za osm měsíců roku 2019. Dovoz ze Španělska nedosahuje velkých hodnot, za rok 2019 hodnota nevystoupala ani k 120 mil. USD. Současně došlo k výraznému nárůstu poptávky po španělských léčivých přípravcích (2,3x, na 27,8 mil. USD), stejně jako ke zvýšení dovozu pneumatik a gumových produktů o 15 % (na 10,3 mil. USD).

Za 8 měsíců roku 2021 se vzájemný obchod mezi zeměmi zvýšil o 68 % na úroveň 1,2 mld. USD. Vývoz z Kazachstánu do Španělska zároveň vzrostl o 83,8 % (1,1 mld. USD). (Kazinform, 2021)

Čína je důležitým partnerem Kazachstánu. Na konci roku 2021 přesáhl obrat mezi Kazachstánem a Čínou 18,1 mld. USD, z čehož téměř 55 % tvoří vývoz. Podle

statistického výkazu vývoz v průběhu roku vzrostl o téměř 15,3 % a růst ve srovnání s rokem 2015 činil 44,5 %. K nárůstu došlo v důsledku prodeje plynu, ropy a feroslitin, stejně jako cementu, některých výrobků hutního průmyslu, ložisek, železných tyčí a dalších. Z Číny se tradičně dováží široká a různorodá škála produktů, od potravinářských výrobků až po elektroniku. Roste dovoz komodit skupin «Kovy a kovové výrobky» a «Stroje, zařízení a dopravní prostředky». Celkový růst obrátu ve srovnání s rokem 2015 činil 41,8 %. K 1. listopadu minulého roku bylo v zemi 1,4 tisíce firem s čínskou účastí, což je o 9,6 % více než o rok dříve. Mezi nimi je 1,3 tisíce malých firem, 15 středních a 20 velkých. (Kapital.kz, 2021)

Korea je jednou ze zemí, které aktivně spolupracují s Kazachstánem. V roce 2016 Korea ještě nebyla jedním z hlavních obchodních partnerů Kazachstánu. To vše se změnilo v roce 2018, kdy Spojené státy uvalily na Írán sankce, od něhož Korea nakupovala ropu. Při hledání nového dodavatele padla volba na Kazachstán. Výsledkem je, že Korea je dnes největším odběratelem domácích minerálních produktů v Asii a čtvrtým na světě. Korea navíc vede v nákupu feroslitin. Pokud jde o dovoz, v porovnání s rokem 2015 se zvýšil o 59 % a v roce 2021 činil 1,8 mld. USD. Dominantní skupinou v dovozu jsou stroje, zařízení a dopravní prostředky. Celkový obrát v roce 2021 dosáhl 2,6 mld. USD, což představuje obrovský nárůst od roku 2015, konkrétně o 47,9 %. (EEK, 2022)

Z turkických mluvících států se v loňském roce *Turecko* stalo hlavním obchodním partnerem Kazachstánu. Obchodní obrát mezi oběma zeměmi činil 3,2 mld. USD. Za čtyři roky se obchod s Tureckem se zdvojnásobil. Na konci roku 2019 vývoz dosáhl maximální hodnoty za posledních 5 let, dovoz za poslední 4 roky. Kazachstán vyváží do Turecka minerální výrobky. V roce 2019 export minerálních výrobků přinesl Kazachstánu téměř 1 mld. USD. Lze také zaznamenat nárůst vývozu skupiny kovů a kovových výrobků. Import je mnohem diverzifikovanější. Dovož léků, textilu a automobilů do Kazachstánu se výrazně zvýšil. (EEK, 2021)

Rusko zůstává pro Kazachstán významným a důležitým partnerem. Je největším dodavatelem zboží do Kazachstánu a nejdůležitějším trhem pro řadu exportních produktů. Je třeba zdůraznit, že obchod s Ruskem je o třetinu vyšší než s Čínou a téměř 20 % všech zahraničních transakcí je realizováno se severním sousedem. Významnou roli zde hrají komoditní skupiny 7 a 8. (EEK, 2021)

Diferenciaci celkového objemu zahraničního obchodu Kazachstánu v rámci ekonomické integrace EAEU je možno vyjádřit poměrem 74,3 %/25,7 %, přičemž většina

připadá na třetí země. Celkový objem obchodu s Ruskem v roce 2021 činil 25.4 mld. USD, což je druhé dosažené místo v rámci komparace všech jednotlivých zemí. (EEK, 2021)

Celkový objem obchodu s *Běloruskem* v roce 2021 činil 1 mld. USD, což z hlediska objemu řadí Bělorusko na místo druhého největšího obchodního partnera v rámci EAEU.

Procentuální podíl vývozu Kazachstánu v rámci EAEU v roce 2021 vypadá následující: 90,4 % připadá na Rusko, 8,2 % na Kyrgyzstán, 1,3 % na Bělorusko, 0,1% Arménie. (EEK, 2022)

4.2.3 Vývoj zahraničního obchodu BY

Běloruská republika je zemí s otevřenou ekonomikou. Stát provádí zahraniční ekonomickou politiku zaměřenou na posílení své role ve světovém společenství, rozšiřování a konsolidaci slibných trhů pro domácí zboží a služby.

Během liberalizace běloruské ekonomiky na počátku 90. let měl faktor technologické zaostalosti podniků velmi negativní dopad na stav zahraničního obchodu. Tento faktor je neodmyslitelnou součástí všech zemí takzvaného socialistického tábora a vyvinul se v důsledku dlouhodobého rozvoje převážně státních podniků v umělých, chráněných před vnější konkurencí, podmínkách direktivního plánování a řízení. (Boikova, 2017)

Zahraníční ekonomická aktivita v Běloruské republice je nejdůležitějším prvkem ekonomiky republiky. Ekonomický blahobyt jednotlivých průmyslových odvětví a podniků, populace a republiky jako celku závisí na růstu nebo poklesu mezinárodního obchodu.

Tabulka 17 - Vývoj zahraničního obchodu Běloruska v letech 2011-2021

Rok				K předchozímu roku v %			Obchodní bilance
	Obrat	Export	Import	Obrat	Export	Import	
2011	46 381	26 236	20 145	149,2	176,5	124,2	6 092
2012	47 680	28 944	18 735	102,8	110,3	93,0	10 209
2013	39 532	19 495	20 036	82,9	67,4	106,9	-541,1
2014	38 246	20 020	18 225	96,7	102,7	91,0	1 794
2015	28 742	15 653	13 088	75,4	78,7	71,9	2 565
2016	24 389	12 154	12 234	84,9	77,6	93,5	-79,7
2017	30 118	15 592	14 526	123,5	128,3	118,7	1 066
2018	36 668	19 979	15 689	118,4	128,1	108,0	4 290
2019	35 671	18 391	17 280	100,0	92,1	110,1	1 110
2020	31 138	15 037	16 101	87,3	81,8	93,2	-1 063
2021	40 364	22 430	17 993	128,9	147,8	111,2	4 497

Zdroj: Vlastní zpracování dle statistických údajů EEK

Ve sledovaném období 2011–2021 z hlediska indikátorů zahraničního obchodu se zbožím a službami lze pozorovat řadu pozitivních i negativních trendů. Obecně platí, že i přes stabilní objem obratu dochází k neustálým výkyvům v tempech růstu dovozu a vývozu, což vede k nestabilní obchodní bilanci země.

V roce 2021 navzdory předpovědi ekonomu obchod Běloruska dosáhl nejvyššího kladného obchodního balance za posledních 9 let. V roce 2020 záporné saldo dosáhlo svého maxima a činilo 1 063 mil. USD. Celkový vývoz v tomto roce dosáhl hodnoty 15 mld. USD, což je o 18,2 % méně než v předchozím roce. Tento pokles byl způsoben virovou pandemií, jejíž následky podařilo se napravit roce 2021. V roce 2021 se export stal hlavním motorem růstu běloruské ekonomiky. Běloruské produkty petrochemie, strojírenství, hutnictví, dřevozpracující, potravinářské a zemědělské produkty, nábytek, sklo a další produkty byly loni na světovém trhu velmi žádané. (Kirejshin, 2022)

4.2.3.1 Komoditní struktura

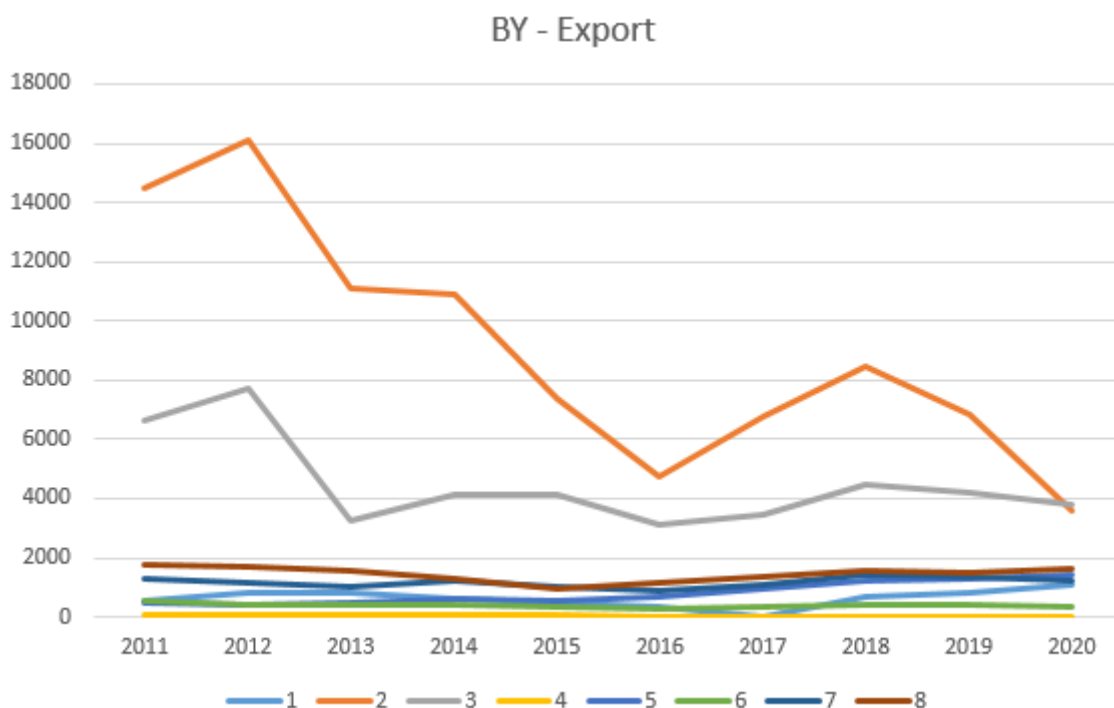
Komoditní struktura běloruského vývozu zahrnuje více než 1000 komoditních položek. Nejdůležitějšími exportními položkami jsou ropa a rafinované výrobky, potaš a dusíkatá hnojiva, kovové výrobky, nákladní a osobní automobily, traktory, pneumatiky, mléčné a masné výrobky, nábytek.

Vývoz

Struktura exportu Běloruska v roce 2020 byla představena následujícími hlavními komoditními skupinami:

Největší procentuální podíl zaujímá Skupina 3: Chemické produkty, kaučuk dosáhly výše 24,9 % v hodnotě 3,8 mld. USD. Skupina 2: Minerální výrobky včetně paliv představovaly 23,5 % exportu v hodnotě 3,6 mld. USD. Skupina 8: Stroje, zařízení a dopravní prostředky dosáhly úrovně 10,7 % v hodnotě 1,6 mld. USD. Skupina 5: Dřevo, výrobky z celulózy a papíru představovaly 4,3 % v hodnotě 1,4 mld. USD.

Graf 8 - Komoditní struktura exportu Běloruska v letech 2011-2020 (mil. USD)

Zdroj: Vlastní zpracování dle statistických údajů EEK

Na grafu je vidět, že v období let 2011 až 2016 došlo k poklesu vývozu v oblasti komodit skupiny 2. Téměř 75 % celkového snížení bylo způsobeno poklesem hodnoty dodávek ropy a ropných produktů z Ruska do Běloruska a z Ruska do Kazachstánu. (EEK, 2021)

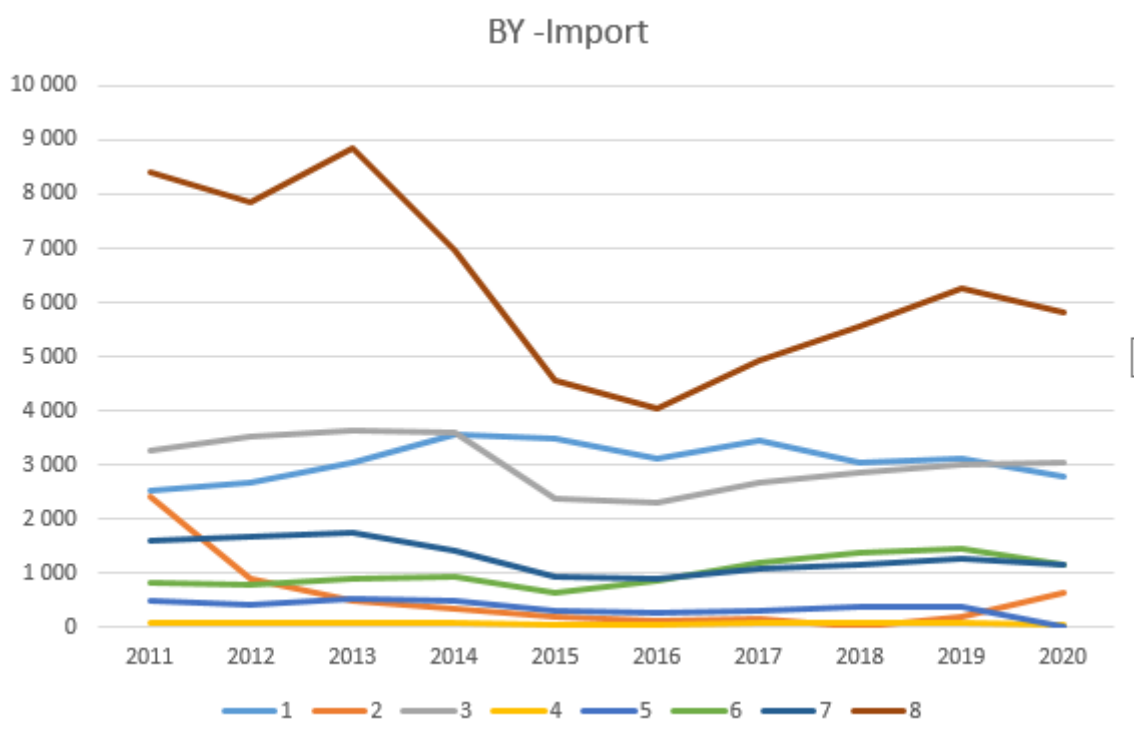
Skupina 3 se od 2013 drží stabilně okolo úrovně hodnoty 3,5 mld. USD. Z tabulky lze vypočítat, že tyto dvě skupiny získaly dominantní pozice v oblasti vývozu. Rostoucí tendenci vykazuje skupina 5 a 8.

Běloruské zboží převažuje v dodávkách hovězího masa, sýrů a tvarohů, tahačů a traktorů, mléka, smetany a kysaných mléčných výrobků na trh EAEU. (EEK, 2021)

Dovoz

Struktura importu z Běloruska v roce 2020 byla představena následujícími hlavními komoditními skupinami: Skupina 8: Stroje, zařízení a dopravní prostředky – 36 % v hodnotě 5,8 mld. USD. Skupina 3: Chemické produkty, kaučuk – 18,9 % v hodnotě 3,0 mld. USD. Skupina 1: Potravinářské výrobky a zemědělské suroviny – 17,3 % v hodnotě 2,8 mld. USD. Skupina 6: Textil, textilní výrobky – 7,1 % v hodnotě 1,1 mld. USD. (EEK, 2021)

Graf 9 - Komoditní struktura importu Běloruska v letech 2011-2020 (mil. USD)

Zdroj: Vlastní zpracování dle statistických údajů EEK

Nejvíce se dováží Skupina 8: Stroje a dopravní zařízení. Výše dovozu této skupiny byla 6,2 mld. USD v roce 2019. Pozorovaný nárůst dovozu Skupiny 8 od roku 2017 spojen se začátkem výroby osobních aut značky Geely. Plus k tomu oficiální prodejci navíc dodávají licencované náhradní díly pro osobní vozy z Číny. (EEK, 2019)

4.2.3.2 Teritoriální struktura

Nejvýznamnějším partnerem Běloruska mimo EAEU je Evropská unie. Podíl na celkovém obratu mimo EAEU činí 40,3 % v hodnotě 16,3 mld. USD, z toho 58,4 % patří exportu.

Skupina APEC v roce 2021 dosahuje hodnoty 18,6 % procent celkového obchodu zemí v souhrnné hodnotě 7,5 mld. USD, z toho 65,8 % patří Číně. Za sedmileté období růst obchodního objemu s Čínou vyrostl o 35,4 %, export se zvýšil o 10 %.

Z tabulky lze vypožorovat, že celkový růst objemu zahraničního obchodu se zeměmi mimo EAEU od roku 2015 činí 29 %.

Tabulka 18 - Bělorusko – Teritoriální struktura zahraničního obchodu 2015

2015						Temp růstu v % ke 2014	
	Obrat	Export	Import	Bilance	Podíl na obratu %	Export	Import
Celkový zahraniční obchod	28 743	15 654	13 089	2 565	100,00	78,7	71,9
Státy EU 28	14 383	8 549	5 834	2 715	50,04	80,1	61,7
z toho: Německo	2 472	1 086	1 386	-300	8,60	65,7	56,2
Italie	766	129	637	-508	2,67	12,8	56,6
Litva	1 242	964	278	686	4,32	92,8	76,0
Nizozemsko	1 361	1 150	211	939	4,73	67,3	43,8
Polsko	1 852	766	1 086	-320	6,44	90,8	70,7
Velká Británie	3 117	2 941	176	2 765	10,84	100,4	54,4
APEC	4 935	1 531	3 405	-1 874	17,17	102,4	88,4
z toho: Čína	3 182	781	2 401	-1 620	11,07	122,0	101,2
USA	569	123	446	-323	1,98	102,2	87,8
SNS	4 208	3 070	1 139	1 931	14,64	62,3	60,1
Ukrajina	3 466	2 514	951	1563	12,06	61,9	56,3
Ostatní	4 450	1 923	2 527	-604	15,48	12,3	19,3
Z toho: Indie	445	317	129	188	1,55	149,4	68,5
Turecko	630	142	488	-346	2,19	85,7	105,3

Zdroj: Vlastní zpracování dle statistických údajů EEK

Tabulka 19 - Bělorusko – Teritoriální struktura zahraničního obchodu 2021

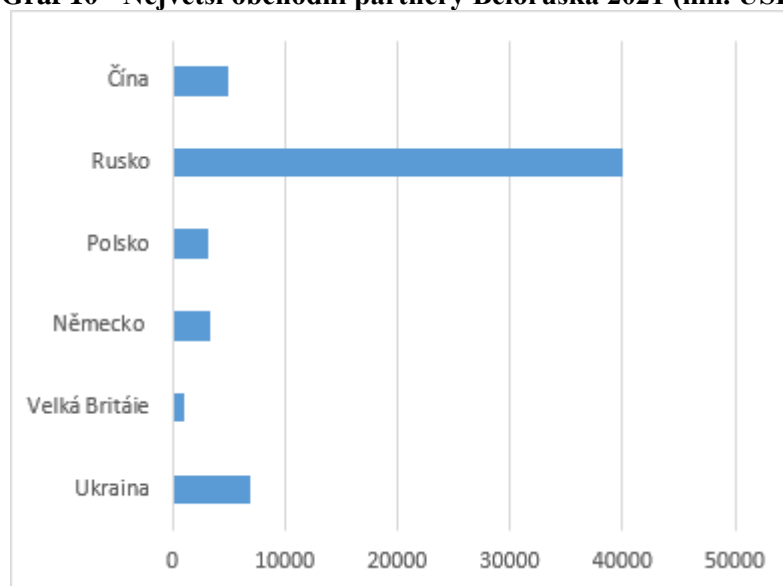
2021							
						Temp růstu v % ke 2020	
	Obrat	Export	Import	Bilance	Podíl na obratu %	Export	Import
Celkový zahraniční obchod	40 364	22 430	17 933	4 497	100,00	147,8	111,2
Státy EU 28	16 301	9 526	6 774	2 752	40,39	174,4	104,5
z toho: Německo	3 418	1 665	1 753	-88	8,47	177,2	104,1
Itálie	941	155	785	-630	2,33	172,3	114,1
Litva	1 639	1 384	255	1 129	4,06	133,4	74,9
Nizozemsko	2 519	2 214	305	1 909	6,24	o 3,2 x	78,4
Polsko	3 256	2 075	1 180	895	8,07	165,9	95,2
APEC	7 502	2 159	5 342	-3 183	18,59	139,8	107,9
z toho: Čína	4 940	868	4 072	-3 204	12,24	116,1	109,8
USA	1 020	490	529	-39	2,53	o 2,5 x	98,9
SNS	8 499	6 453	2 045	4 408	21,06	168,0	115,2
Ukrajina	6 912	5 413	1 498	3 915	17,13	171,9	107,2
Ostatní	7 108	3 660	3 447	213	17,61	97,3	130,6
Z toho: Indie	566	375	190	185	1,40	93,0	111,1
Turecko	437	224	213	11	1,08	27,9	105,3
Velká Británie	1 081	360	721	-361	2,68	o 2,7 x	118,8

Zdroj: Vlastní zpracování dle statistických údajů EEK

Hlavními obchodními partnery republiky při vývozu zboží v roce 2021 byla Ukrajina (24,1 %), Nizozemsko 10 %, Polsko (9,3 %), Německo (7,4 %), Polsko (7,0 %) a Litva (6,2 %).

Obchod mezi Běloruskem a Ruskem dosáhl v roce 2021 výše 39,7 miliard USD, do roku 2019 se zvýšil o 10,5 %. Export běloruského zboží na ruský trh v roce 2021 činil 16,4 miliardy USD. Ve srovnání s rokem 2019 před pandemií růst exportu činil 17,4 % (tempo růstu dosáhlo hodnoty 24,6 %). Jednalo se především o hlavní vývozní komodity Skupiny 1: Potravinářské výrobky a Skupiny 8: Stroje, zařízení a dopravní prostředky. Dovoz zboží z Ruska v roce 2021 činil 23,3 mld. USD (růst do roku 2019 představoval hodnotu 6 %). V komoditní struktuře dovozu dominovaly skupiny minerálních výrobků a dopravních prostředků. (Belta.by, 2022)

Graf 10 - Největší obchodní partnery Běloruska 2021 (mil. USD)

Zdroj: Vlastní zpracování dle statistických údajů EEK

Objem zahraničního obchodu se zbožím mezi Běloruskem a *Ukrajinou* v roce 2021 činil 6,9 mld. USD (52% růst ve srovnání s předchozím obdobím a růst o 99,4% ve srovnání s rokem 2015), včetně běloruského vývozu, který dosáhl výše 5,4 mld. USD (nárůst o 71,9 %). Jednalo se o hlavní komoditní Skupiny 2 a 8. (EEK, 2022)

Hlavními běloruskými vývozními komoditami na Ukrajinu v roce 2021 byly: ropné produkty, směsná minerální hnojiva, ropný koks a bitumen, černé uhlí, ropné plyny a další plynné uhlovodíky, traktory a tahače nákladních automobilů, nákladní auta, dusíkatá hnojiva, elektrina, dřevovláknité desky. Z Ukrajiny byly dovezeny převážně zemědělské a potravinářské produkty. Bělorusko-ukrajinská spolupráce v obchodní a ekonomické sféře v roce 2021 byla omezena karanténními omezeními ohledně COVID-19. (ukraine.mfa.gov.by, 2022)

Velká Británie je jedním z předních obchodních partnerů Běloruské republiky. Na konci roku 2020 zaujímala země přední místo v seznamu hlavních obchodních partnerů Běloruska. Hlavní vývozní pozice Běloruska jsou minerální výrobky (2), stroje a dopravní prostředky (8) a kovy (7). (uk.mfa.gov.by, 2021)

Hlavní dovozní pozice jsou součástí Skupiny 8: Stroje, zařízení a dopravní prostředky (spalovací motory, náhradní díly aut a traktorů, osobní auta), Skupiny 3: Chemické produkty a Skupiny 1: Potravinářské výrobky. (uk.mfa.gov.by, 2021)

Německo je tradičně jedním z pěti klíčových obchodních, hospodářských a investičních partnerů Běloruské republiky. V posledních letech došlo k výraznému

nárůstu objemu bělorusko-německého obchodu. V roce 2017 vzrostl obchod o 25 %, v roce 2018 o 16 % a v roce 2019 o dalších 7 %. Nepříznivá cenová pozice řady páteřních pozic běloruského vývozu do Německa v roce 2019 vedla na konci roku k mírnému poklesu bělorusko-německého obchodu. Je zřejmé, že v období od roku 2015 do roku 2021 došlo k celkovému nárůstu obratu o 38,2 %. (germany.mfa.gov.by, 2022)

Základem běloruského exportu do Německa jsou produkty lesnického a dřevozpracujícího průmyslu, neušlechtilé kovy a výrobky z nich a minerální produkty. V roce 2021 vzrostly dodávky běloruských zemědělských a potravinářských produktů do Německa o téměř 80 %, zatímco dodávky strojů a zařízení vzrostly o více než 50 %. Klíčovými pozicemi dovozu z Německa do Běloruska jsou stroje, přístroje a zařízení, vozidla, chemické produkty a léky. (germany.mfa.gov.by, 2022)

V rámci ekonomické integrace EAEU pro Bělorusko představuje Rusko 94 % veškerého vývozu a 5,2 % patří Kazachstánu. Rozdělení objemů obchodu lze charakterizovat poměrem 49,4 %/50,6 %, přičemž větší podíl obchodu probíhá v rámci ekonomické integrace. Je však evidentní, že společný obchod v rámci EAEU přinesl své výhody. V období od vzniku EAEU v roce 2015 do roku 2019 je patrný růst obchodu s Ruskem o 36 % a s Kazachstánem o 50,8 %. (EEK, 2021)

5 Výsledky a diskuse

5.1 Komparace vybraných států v rámci mezinárodního obchodu

Země, které jsem si zvolil k prezentaci, jsou historicky propojené články stejného řetězce. Existující Sovětský svaz úzce provázal ekonomiky srovnávaných zemí. Po pádu Sovětského svazu byla další existence a následný ekonomický rozvoj zemí podmíněny vzájemně závislou spoluprací.

Všechny tyto atributy výše uvedených zemí přispěly k tomu, že socioekonomické parametry a obchod bylo možno považovat za nedílnou součást EAEU (Euroasijská ekonomická unie). EAEU je mladé integrační sdružení vytvořené za účelem poskytnutí pomoci členským státům s cílem co nejefektivněji realizovat jejich ekonomický potenciál a potenciál ekonomických vazeb v regionu, vytvářet podmínky pro zvyšování jejich celkové globální konkurenceschopnosti. Jednotný trh pro zboží, služby, kapitál a pracovní sílu je jádrem integračního projektu.

EAEU byla tedy vytvořena za účelem komplexní modernizace, spolupráce a zvýšení konkurenceschopnosti národních ekonomik a vytvoření podmínek pro stabilní rozvoj v zájmu zlepšení životní úrovně obyvatel členských států.

V rámci vyhodnocení výsledků analýzy hlavních socioekonomických ukazatelů členských států EAEU lze dojít k závěru, že region disponuje všemi zdroji nezbytnými k dosažení svých cílů: území, vysoká populace, mobilita pracovních sil, jedinečná mezikontinentální zeměpisná poloha.

Po posouzení výsledků analýzy hlavních makroekonomických ukazatelů, jakými jsou HDP, nezaměstnanost, inflace a další ukazatelé ekonomického blahobytu zemí, jsem dospěl k následujícím výsledkům.

Na základě vyhodnocení informací, plynoucích z předchozích analýz, lze vypočítat obecný obraz parametru HDP. Hrubý domácí produkt členských států EAEU v roce 2021 činil 2,05 bilionu USD., vykazuje tedy nárůst o 26,4 % v průběhu existence unie (o 4,6 % ve srovnání s rokem 2020). Rusko během svého členství v EAEU vykazuje výrazný pozitivní vývoj, nárůst ukazatelů činil 29,7 %. Ruské HDP vzrostlo o 406 mld. USD. Během tohoto období se HDP Běloruska zvýšil o 12,8 mld. USD. Silný pokles ukazatelů Kazachstánu v roce 2016 byl kompenzován nárůstem v období dalších tří let. (EEK, 2022)

Navíc údaje vztahující se k HDP založené na PPP (parita kupní síly), jež jsou uvedeny v práci, nám rovněž ukazují pozitivní trend. V časovém období 2015-2020 Bělorusko vykazuje nárůst o 9,8 %, ukazatel pro Kazachstán se zvýšil o 6 % a Rusko zaznamenává největší procentní nárůst – 14,7 %. Při srovnání průměrného růstu za celou EAEU (15,6 %) s růstem ekonomicky rozvinutější Evropské unie (16 %) lze konstatovat, že ekonomický vývoj prokázal dobrý růst i přes občasné cyklické výkyvy.

Je evidentní, že míra inflace v členských zemích EAEU, které jsem si zvolil, má klesající tendenci, a to navzdory skutečnosti, že se dynamika inflačních procesů formovala pod kumulativním vlivem virové pandemie a poklesem cen ropy. Průměrná míra inflace ve vybraných zemích Euroasijské hospodářské unie (EAEU) se tak ve srovnání s rokem 2015 snížila o 103 %. Tato skutečnost se přímo odráží v materiálech Euroasijské ekonomické komise (EEK, 2021).

Mezinárodní organizace zpočátku považovaly zrychlení cen za dočasný jev. Na pozadí rekordní inflace i ve vyspělých zemích se však globální růst cen stal udržitelným. V některých zemích inflace zastavila růst a do konce roku 2021 začala klesat, ale stále zůstává vysoká, výrazně nad cíli centrálních bank. (EEK, 2022)

Hlavním důvodem zrychlení inflace je růst světových cen potravin. Zrychlení inflace potravinářských výrobků bylo zaznamenáno v Bělorusku a Rusku, kde vzrostly ceny masa a masných výrobků a také brambor. Ve všech zemích EAEU zároveň zrychlily ceny slunečnicového oleje, vajec, chleba a dalších výrobků. (Kapital.kz, 2022)

Ceny nepotravinářského zboží vzrostly ve všech zemích EAEU. Bylo to způsobeno zejména rostoucími cenami látek, oděvů, pletenin, stavebních materiálů, ale i benzínu a automobilů (ve většině zemí Unie). V souvislosti s COVID-19 navíc v Bělorusku zrychlila inflace léků (21,8 %). (Kapital.kz, 2022)

Rád bych také upozornil na jeden z nejdůležitějších sociálních indikátorů vývoje ekonomik členských států EAEU, kterým je míra nezaměstnanosti. Míra nezaměstnanosti v zemích EAEU, o kterých uvažuji, zaznamenává stabilní sestupný trend. Analýza ukázala, že průměrný počet nezaměstnaných v EAEU v roce 2021 poklesl o 66,9 %. Míra nezaměstnanosti podle metodiky Mezinárodní organizace práce (MOP) rovněž vykázala pokles o 0,2 % a činila 4,6 % celkového počtu pracovních sil. Celkem bylo od začátku roku zaměstnáno 3 291,1 tisíce lidí. (EEK, 2022)

Důvodem oslabení mnoha ekonomických ukazatelů byla velká vlna krize a sankční válka mezi Ruskem a Západem.

5.1.1 Vývoj ekonomik

Níže uvedená tabulka ukazuje vývoj zahraničního obchodu všech sledovaných zemí. Je třeba poznamenat, že všechny tyto údaje v tabulce nejsou zcela spolehlivé.

Během sledovaného období má dynamika hodnot vývozu a dovozu z objektivních důvodů klesající trend.

Tabulka 20 - Vývoj zahraničního obchodu všech sledovaných zemí (mil. USD)

Rok	Export			Import		
	RU	KZ	BY	RU	KZ	BY
2011	477 929	77 233	26 236	284 709	20 980	20 145
2012	484 497	80 220	28 944	293 490	28 699	18 735
2013	489 406	78 767	19 495	295 121	30 135	20 036
2014	460 946	73 009	20 020	266 564	26 713	18 225
2015	315 055	40 835	15 653	168 784	19 356	13 088
2016	260 779	32 806	12 154	168 822	15 513	12 234
2017	325 199	43 240	15 592	210 249	17 081	14 526
2018	412 758	55 064	19 979	221 198	19 561	15 689
2019	387 474	47 281	18 391	226 615	22 399	17 280
2020	304 703	41 410	15 037	213 725	23 893	16 101

Zdroj: Vlastní zpracování dle statistických údajů EEK

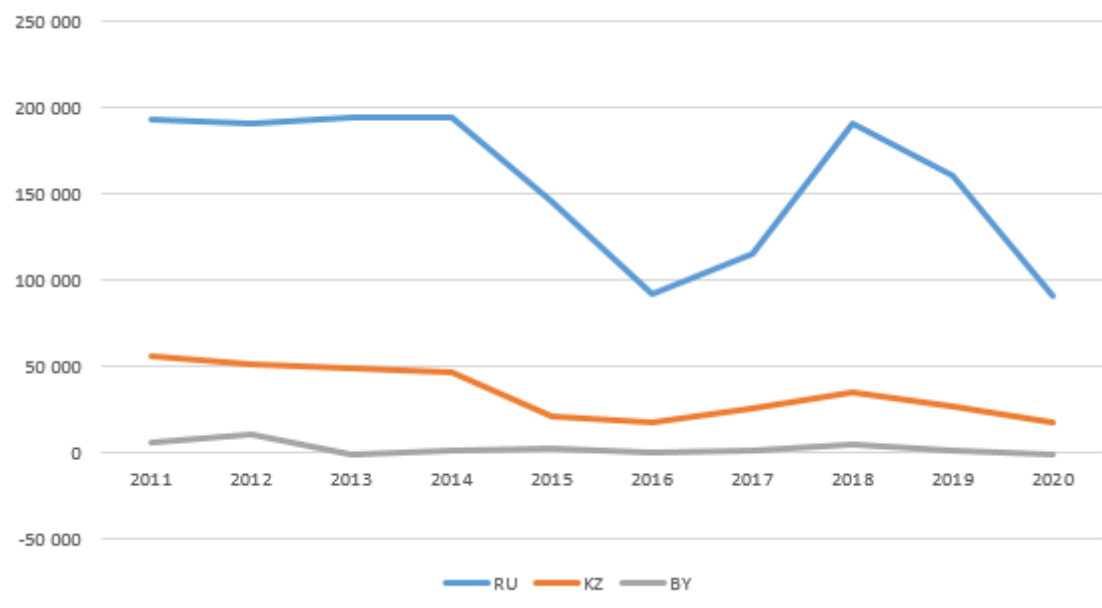
Obrat zahraničního obchodu v Rusku je 5krát vyšší než celkový obrat Kazachstánu a Běloruska dohromady. Není divu, velikost zemí a velikost populace se výrazně liší.

V roce 2020 Rusko vyvezlo zboží v celkové výši 304,703 mil. USD. Dovoz činil 213 725 mil. USD. Je evidentní, že Ruská federace je velmi velká země se spoustou přírodních zdrojů. (EEK, 2021)

Na druhém místě se umístila Republika Kazachstán, která ve skutečnosti disponuje největší ekonomikou ve střední Asii. V roce 2020 Kazachstán vyvezl zboží v celkové hodnotě 65 303 mil. USD. Během období nezávislosti Kazachstán přilákal více než 300 miliard dolarů zahraničních investic. Největšími investory jsou Nizozemsko, Itálie, Francie, USA, Švýcarsko, Rusko a Čína. (EEK, 2021)

Poslední místo z hlediska objemu vývozu a dovozu zaujímá Bělorusko. Od založení EAEU má Bělorusko převážně pozitivní obchodní bilanci. Převážná část obchodu (50,8 %) připadá na EAEU. Po hospodářském poklesu v celé EAEU v roce 2016 došlo k nárůstu obchodní bilance Běloruska, která dosáhla svého maxima v roce 2018 z počátku existence EAEU.

Graf 11 - Dynamika obchodní bilance 2011-2020

Zdroj: Vlastní zpracování dle statistických údajů EEK

Graf napomáhá vizuálně sledovat dynamiku obchodní bilance. Ukazuje silný pokles obchodní bilance Ruska, který začal v roce 2014. Důvodem tohoto prudkého poklesu jsou sankce uvalené v důsledku konfliktu s Ukrajinou. Jelikož sankce mají přímý dopad na obchod, saldo do roku 2016 pokleslo o 111 %. V této situaci je patrná přímá závislost zemí, protože tato skutečnost ovlivnila i další země. Pokles obchodní bilance Kazachstánu v roce 2016 činil 63 %, v Bělorusku se saldo snížilo o 104 %, což finálně vedlo k záporné hodnotě salda, a to -79,7 milionů.

Na předběžných údajích EEK, týkajících se statistických čísel pro rok 2020, vidíme obrovské důsledky globální pandemie. Výkon všech zemí výrazně poklesl. Obchodní bilance Ruska se ve srovnání s rokem 2019 snížila o 43,4 %, z 160,8 na 90,9 miliardy. Vývoz klesl o 23 %.

Obchodní bilance Kazachstánu se ve srovnání s rokem 2019 snížila o 35,7 %, z 27,3 na 17,5 miliardy.

Obchodní bilance Běloruska se oproti roku 2019 snížila o 196 %, a poprvé od roku 2016 se opět dostala do záporných hodnot ve výši 1,1 miliardy.

Důsledky hospodářské krize v roce 2020 budou mít dopad na nadcházející roky.

5.1.2 Analýza struktury zahraničního obchodu

5.1.2.1 Komoditní struktura

Vývoz

Popularitu hlavní vývozní skupiny je předurčilo především geografické umístění zemí a v důsledku toho bohatý zdroj nerostných surovin. Skupina 2: Minerální výrobky je nejdůležitější skupina ve všech zemích z hlediska vývozu. Podíl této skupiny zboží v roce 2020 činil v Rusku 53,5 % veškerého vývozu, v Kazachstánu 69,2 %. Navzdory skutečnosti, že Bělorusko je nejmenší ze srovnávaných zemí, je podíl vývozu této skupiny 23,8 %.

Druhou nejdůležitější skupinou ve všech zemích je Skupina 7: *Kovy a kovové výrobky*. U Ruska podíl vývozu dosáhl hodnoty přibližně 9,9 %, u Kazachstánu 15,2 % a u Běloruska 8,1 %. Je třeba poznamenat, že Bělorusko hraje rovněž důležitou roli ve vývozu Skupiny 8: *Stroje, zařízení a dopravní prostředky*. Podíl této komodity v rámci celkového obrátu Běloruska v roce 2020 činil 10,8 %. Je to způsobeno vyspělým exportem nákladních vozidel značky «MAZ» a traktorů «Belarus » do Ruska. Rozvinutý chemický průmysl také pozitivně ovlivňuje statistická čísla, takže v roce 2020 činil podíl Skupiny 3: *Chemické produkty*, 25 % a stal se největším v tom roce. V roce 2020 vzrostl vývoz ve všech hlavních komoditních skupinách. Hlavní podíl exportu potravinářských produktů tvoří tradičně obilí. Například pro Rusko v roce 2020 obilí představovalo 33 % všech dodávek potravin a zemědělských produktů. (EEK, 2021)

Dovoz

Pokud se budu zabývat komoditní strukturou dovozu, dojdou ke zjištění, že hlavním dováženým zbožím je Skupina 8: *Stroje a zařízení*. Popularita této skupiny zboží je způsobena především nedostatkem velkých výrobních zařízení, která by mohla zásobovat obyvatelstvo zbožím této skupiny. Podíl této skupiny zboží v Rusku v roce 2020 činil 45,2 % veškerého dovozu. V Kazachstánu dosáhl 54 % a v Bělorusku 36,0 %. Ve struktuře dovozu EAEU tato položka činí 45,3%

Druhou nejdůležitější komoditní skupinou ve všech sledovaných zemích je Skupina 3: *Chemické produkty*. V roce 2020 činil podíl dovozu pro Rusko 18,7 %, pro Kazachstán 14,6 % a pro Bělorusko 18,9 %. Ve struktuře dovozu EAEU tato položka činí 18,2 %.

Třetí pozici v komoditní struktuře dovozu zaujímá skupina 1: *Potravinářské výrobky a zemědělské suroviny*, s celkovým podílem 11,5%. (EEK, 2021)

5.1.2.2 Teritoriální struktura

Teritoriální struktura vybraných zemí je skladebně podobná výsledkům získaným z hlediska komoditní struktury, konkrétně, geografie obchodu a obchodních partnerů je do značné míry shodná ve všech srovnávaných zemích.

Rozdělení objemů zahraničního obchodu vybraných zemí podle teritoriálních skupin pro rok 2021 je následující. Hlavním kupujícím zbožím vyváženého členskými státy EAEU je Evropská unie (42,2 % z celkového vývozu). Mezi zeměmi Evropské unie jsou nejvýznamnější dodávky zboží do Nizozemska (9,3 %), Německa (6,0 %), Itálie (5,4 %) a Polska (3,7 %).

Do zemí APEC bylo prodáno 28,3 % vyváženého zboží, z toho do Číny 15,1 %, Jižní Koreje 3,6 % a Spojených států 3,6 %. 5,8 % vyváženého zboží bylo prodáno do zemí SNS.

Dovozní nákupy jsou soustředěny v zemích APEC (47,5 % celkového dovozu zboží) a Evropské unii (33,8 %). Mezi zeměmi APEC tvoří největší objemy Čína (27,4 %), USA (6 %), Jižní Korea (4,4 %) a Japonsko (3,1 %). Mezi zeměmi Evropské unie jsou významné dodávky z Německa (9,8 %), Itálie (4,3 %), Francie (4,2 %) a 3,8 % bylo získáno v zemích SNS.

Z předložených údajů lze obecně vyvodit závěr, že EAEU má potenciál prohloubit vzájemně výhodnou spolupráci nejen s jednotlivými státy, ale také se státy seskupenými v bloky. Vzhledem k tomu, že EAEU je nejmladší integrační sdružení, disponuje velkým potenciálem pro další rozvoj a posilování svých pozic v zahraničním obchodu ve vztahu k ostatním ekonomickým sdružením na světě.

5.1.3 Míra otevřenosti

V následujícím textu budou prezentovány výsledky prošetření další oblasti, která pomůže objektivně posoudit ekonomickou aktivitu země v rámci mezinárodního obchodu – a tou je otevřenost ekonomiky. Pro lepší přehled je níže znázorněna tabulka míry otevřenosti ekonomiky podle údajů zveřejněných na stránkách EEK.

Tabulka 21 - Komparace míry otevřenosti ekonomik v letech 2015-2021

	Kvóta zahraničního obchodu			Exportní kvóta			Importní kvóta		
	RU	KZ	BY	RU	KZ	BY	RU	KZ	BY
2015	38,5	41,5	103,0	25,1	24,9	48,2	13,4	16,6	54,8
2016	36,8	45,3	107,0	22,5	26,8	49,5	14,3	18,5	58,2
2017	37,4	46,8	116,1	22,9	29,1	53,5	14,5	17,1	62,6
2018	41,4	52,9	120,7	27,0	34,1	56,6	14,4	18,8	64,1
2019	39,6	53,8	114,7	25,1	31,9	52,2	14,5	21,8	62,5
2020	38,5	50,5	103,7	22,7	27,8	48,9	15,7	31,3	48,1
2021	44,4	53,2	119,9	27,8	31,6	58,5	16,7	21,6	61,4

Zdroj: Vlastní zpracování dle statistických údajů EEK

Výše uvedené ukazatele znázorňují, že Běloruská republika dosáhla nejvyššího stupně otevřenosti, v roce 2021 se rovnala hodnotě 119,9 %.

Druhé místo z hlediska míry otevřenosti zaujímá Kazašská republika. Kumulativní indikátor otevřenosti v roce 2021 činil 53,2 %. Největší účastník komparace, Rusko, je na třetím místě s ukazatelem 44,4 %. Polsko jako jediné ve sledovaném období má větší míru otevřenosti u importu než u exportu, a to v letech 2011-2014.

Je třeba poznamenat, že Rusko a Kazachstán mají výhodu v míře otevřenosti vývozu před dovozem. Bělorusko je jako jediné ve sledovaném období má větší míru otevřenosti u importu než u exportu, a to v celém sledovaném období. To také souvisí i s zápornou obchodní bilancí. Dynamika indikátorů je rovnoměrná. Všechny země vykazují mírný nárůst ukazatelů, avšak je vidět malý pokles v prvním roce celosvětové pandemie.

Velikost země je podstatným faktorem ovlivňujícím míry otevřenosti. Čím menší je země, tím vyšší je stupeň otevřenosti a naopak. Tento předpoklad dobře ilustrují srovnávací údaje, konkrétně procento opatření otevřenosti seřazené podle velikosti země. Procentní poměr míry otevřeností je seřazen sestupně, podle velikosti země.

5.1.4 Doporučení pro zlepšení mezinárodního obchodu

Po prostudování výsledků mezinárodního obchodu vybraných zemí Euroasijského ekonomického svazu lze s jistotou konstatovat, že Ruská federace je v této unii lídrem

ve všech klíčových ukazatelích mezinárodního obchodu. Vykazuje největší objemy vývozu, dovozu a kladnou obchodní bilanci. Tato skutečnost se také většinou očekává, protože se jedná o největší ekonomiku na euroasijském kontinentu.

Z vybraných členských států EAEU Rusko představuje jednu z nejrozvinutějších a technologicky nejvyspělejších ekonomik na světě, takže nepřekvapuje, že je hlavním ekonomickým motorem Euroasijské hospodářské unie. Téměř všechny ostatní zúčastněné země se jím řídí a používají jej jako průvodce.

Rusko, bohužel, čelí celé řadě problémů, které zpomalují tempo ekonomického rozvoje země a EAEU jako celku. Seznam hlavních problémů vyžadujících řešení již stanovila Nejvyšší euroasijská ekonomická rada v roce 2015. Mezi problémy, které je třeba vyřešit do roku 2030, patří: zajištění makroekonomické stability, vytváření podmínek pro růst podnikatelské činnosti a atraktivity investic, zvyšování úrovně vědeckého a technologického potenciálu a rozvoj průmyslových odvětví náročných na vědu, zajišťování dostupnosti finančních zdrojů a formování účinného finančního trhu pro Unii, rozvoj infrastruktury a realizace tranzitního potenciálu, rozvoj lidských zdrojů, výzkum šetření zdrojů a zvyšování energetické účinnosti, regionální rozvoj (meziregionální a přeshraniční spolupráce) a vytváření nových pracovních míst v malých a středních podnicích.

Z dlouhodobého hlediska se na základě řešení komise do roku 2025 plánuje v rámci svazu vytvořit několik společných trhů a prostorů. Jde zejména o tyto platformy: vytvoření společných trhů s energií, společného trhu s plynem, společného trhu s ropou a ropnými produkty. Dále je žádoucí zformování společného trhu s elektřinou, koordinované zemědělsko-průmyslové politiky, odstranění stávajících překážek pohybu zboží a pracovních sil, a jako finální bod vytvoření jednotného finančního trhu EAEU.

I přes omezující okolnosti není pochyb o tom, že ruská ekonomika zůstane v příštích letech nejlepší a nejvíce prosperující na euroasijském kontinentu. Všechny ostatní sledované země – Běloruská republika, Kazašská republika - jsou přímo závislé na ukazatelích ruské ekonomiky. Když tedy v Rusku dojde k ekonomickým změnám, určitě se dotknou všech ostatních.

Převážná část obchodu (86,5 %) členských států EAEU připadá na třetí země. Tento indikátor je také platný pro srovnání samostatně vybraných zemí. Například podíl ruského vývozu do třetích zemí dosahuje výše 91,1 %. Bělorusko dodává na trh sousedních

zemí širokou škálu průmyslového zboží vyráběného ve vlastních podnicích. Takovými komoditami jsou především automobily, traktory, nákladní automobily atd. Tyto oblasti obchodu jsou důležité pro celou ekonomiku republiky a je obtížné, dokonce i pro Ruskou federaci, konkurovat takové nabídce zboží na vnitřním trhu EAEU.

Všechny země mají nicméně své silné a slabé stránky, avšak obecně lze konstatovat, že všechny ekonomiky jsou stabilní. Obchodní bilance v těchto zemích je kladná.

Pokud jde o otevřenost ekonomiky, Bělorusko je nejotevřenější zemí a nejuzavřenější zemí je samozřejmě Rusko. To úzce souvisí s celkovou velikostí země, takže by nikoho nemělo překvapovat, že Rusko jako největší země má nejmenší stupeň otevřenosti vůči ekonomice.

Aktivní změny nenechají žádnou zemi ve světě nedotčenou. Tyto změny povedou k vytvoření nového světového řádu. Mnoho sankcí uvalených především proti Rusku zasáhlo všechny země EAEU. Sankce a tlak ze Západu jen umocňují posun centra světové ekonomiky asijským směrem. Ztráta důvěry ve světové měně bude tlačit EAEU k přechodu na národní měny. Odmítnutí soukromých nevázaných měn.

Trh EAEU čeká na kvalitativní strukturální změny. Přechod od vývozu surovin k vývozu hotových výrobků. Platby za energetické zdroje v národních měnách.

Redukce flotily v důsledku sankcí přispěje ke zvýšení tempa rozšiřování flotily o vlastní letadla. Nyní je potenciál využít pouze z 30 %.

EAEU je připravena k přechodu do nového ekonomického prostoru chráněného před riziky.

6 Závěr

Moje diplomová práce byla věnována zkoumání mezinárodního obchodu mezi zeměmi Ruska, Kazachstánu a Běloruska, které jsou součástí Euroasijského ekonomického svazu. Cílem bylo porovnat tyto konkrétní státy, jelikož jde o velké sousední státy s vlastní ekonomickou a zdrojovou základnou. Vybral jsem je z toho důvodu, že 70 let tyto země spojovala nejen geografie, ale také skutečnost, že tyto státy byly spojeny vazbami jednoho ekonomického mechanismu, tedy Sovětského svazu. V současné době jsou tyto země nezávislými státy, mají otevřenou ekonomiku, a proto má mezinárodní obchod pro vybrané státy velký význam.

Tyto země jsou klíčovými hráči v Euroasijském ekonomickém svazu. Považuji za nutné znovu připomenout, že Euroasijský ekonomický svaz (EAEU) je mladé integrační sdružení vytvořené za účelem pomoci realizovat svým členským státům jejich ekonomický potenciál a potenciál ekonomických vazeb v regionu, vytvářet podmínky pro zvyšování jejich celkové globální konkurenceschopnosti. Jednotný trh pro zboží, služby, kapitál a pracovní sílu je jádrem integračního projektu. EAEU je největší mezistátní spojení na světě. Jeho území pokrývá 20 milionů metrů čtverečních neboli 15 % světového území. Vedoucí představitelé členských států doufají, že prostřednictvím regionální ekonomické integrace by se EAEU nakonec mohla stát jedním z důležitých nezávislých subjektů multipolárního světa a vhodným hráčem v globální ekonomice, a to na stejné úrovni, jako Evropa, Čína, Spojené státy a další.

Po podrobném studiu výsledků komparace mezinárodního obchodu mezi vybranými zeměmi Euroasijského ekonomického svazu mohu s jistotou konstatovat, že Ruská federace je v tomto svazu lídrem ve všech klíčových ukazatelích mezinárodního obchodu. Vykazuje největší objemy vývozu a dovozu. Tato skutečnost se také většinou očekává, protože se jedná o největší ekonomiku na euroasijském kontinentu. Je zřejmé, že z vybraných členských států EAEU Rusko disponuje jednou z nejrozvinutějších a technologicky nejvyspělejších ekonomik na světě, takže nikoho nepřekvapí, že je hlavním ekonomickým motorem Euroasijské hospodářské unie.

Bělorusko je stát orientovaný především na export s dobře rozvinutým zpracovatelským odvětvím a zemědělstvím. Bělorusko udržuje a rozvíjí obchodní vztahy s více než 200 zeměmi světa. Relativně vysoká kvalifikace pracovních zdrojů a příznivá geografická poloha Běloruska předurčily vznik velkého průmyslového komplexu

zaměřeného na výrobu finálních produktů. Ve struktuře exportních dodávek dominují stroje a zařízení, jakož i výrobky chemického průmyslu, které tvoří téměř polovinu běloruského vývozu. Obecně je struktura běloruského zahraničního obchodu na základě podílu hlavních komoditních skupin poměrně stabilní a blízká struktuře obratu vyspělých zemí.

Geografické rysy umístění Republiky Kazachstán ve středu euroasijského kontinentu předurčují zařazení země mezi největší ekonomicky rozvinuté státy Evropy a Asie s prostorným spotřebitelským trhem a vytvářejí skutečné podmínky pro aktivní účast Kazachstánu v mezinárodní dopravní síti. Integrovaná spolupráce Kazachstánu s Ruskem a Běloruskem přispívá k přeorientování spotřebitelů na konkurenceschopné produkty domácích výrobců z Ruska a Běloruska. Je třeba poznamenat, že integrační efekt v podobě navýšení vzájemného obchodu v důsledku přerozdělení obchodních toků v rámci fungování EAEU již do značné míry dosáhl svých výsledků.

Jak je patrné z výsledků analýzy provedené v mé práci, v současné fázi rozvoje a ve střednědobém horizontu přinese euroasijská integrace významné pozitivní efekty pro všechny zúčastněné země, konkrétně pro Rusko, Kazachstán a Bělorusko. Data uvedená v práci ukazují, že zahraniční obchod zemí, které jsem zkoumal, má stabilní pozitivní růstový trend, je velmi provázaný a jednotlivé země, jako například Bělorusko, obchodují převážně v rámci unie. Nejdůležitějším územím a partnerem pro všechny je Ruská federace.

Výše uvedené údaje potvrzují, že Rusko, Bělorusko a Kazachstán poměrně aktivně využívají integračních příležitostí, rozvíjejí obchodní vztahy a prokazují stabilní sociální a ekonomický růst.

7 Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

ABAKUMOVA, O., 2005. *Makroekonomika: konспект lekcij*. Prior. ISBN ISBN 5-95120-460-7.

BRČÁK, Josef, Bohuslav SEKERKA a Dana STARÁ, 2014. *Makroekonomie - teorie a praxe*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-492-3.

CIHELKOVÁ, E., 2003. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. Praha: Beck. ISBN ISBN 80-717-9804-5.

FIALOVÁ, H., 1994. *Malý slovník zahraničního obchodu*. Karviná. ISBN ISBN 80-901-5463-8.

KHAN, G., 2012. *Istoria Kazahstana. Učebnik dlya vuzov*. Almatykitap. ISBN 978-601-01-0740-3.

KUDRIN, Aleksej, 2020. *Ekonomicheskoe razvitije Rossii*. Moskva: Delo. ISBN 978-5-85006-250-7.

KUZNECOVA, G., 2018. *Russia in the system of international economic relations* [online]. 2. Urait [cit. 2022-03-26]. ISBN 978-5-9916-5273-5. Dostupné z: <https://urait.ru/book/rossiya-v-sisteme-mezhdunarodnyh-ekonomicheskikh-otnosheniy-388501>

LIPSIC, I., 2013. *Ekonomika: učebnice*. 3e изд. Knorus. ISBN 978-5-7755-2346-6.

MADIYAROVA, D. a A. AMIRBEKOVA, 2017. *Research of Kazakhstan's current state of foreign trade*. Belorusskij gosudarstvennij ekonomicheskij universitet. ISSN 818-4510.

PELKMANS, Jacques, 2002. *European Integration: Methods and Economic Analysis*. Financial Times: Prentice-Hall. ISBN ISBN 0-582-40486-X.

SHKVARYA, L., 2019. *Mezhdunarodnaya ekonomicheskaya integraciya v mirovom hozyajstve*. Infra-M. ISBN 978-5-16-004166-7.

ZÁBOJ, Marek, 2007. *Obchodní operace*. Ostrava: Key Publishing. Ekonomie (Key Publishing). ISBN 9788086575513.

Internetové zdroje

BELSTAT.GOV.BY, 2017. O rezultatach mezhdunarodnykh sopostavlenii VVP: PPS. *Belstat.gov.by* [online]. [cit. 2022-03-28]. Dostupné z: https://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/realny-sector-ekonomiki/natsionalnye-scheta/programma-mezhdunarodnykh-sopostavleniy-valovogo-vnutrennego-produkta/o-rezultatakh-mezhdunarodnykh-sopostavleniy-vvp-na-osnove-pariteta-pokupatelnoy-sposobnosti-valyut-z/?special_version=Y

BELTA.BY, 2022. Tovaroorobot mezhdru rossiej i belarusjju v 2021 vyros. *Belta.by* [online]. 2022 [cit. 2022-03-25]. Dostupné z: <https://www.belta.by/economics/view/tovaroorobot-mezhdru-rossiej-i-belarusjju-v-2021-godu-vyros-na-34-488538-2022/>

BOIKOVA, I., 2017. *Analiz tendencij razvitiya vneshney torgovli Respubliky Belarus* [online]. 2018 [cit. 2021-03-28]. Dostupné z: <http://lib.i-bteu.by/bitstream/handle/22092014/3163/%D0%91%D0%BE%D0%B9%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%98.%D0%9F.%20%D0%90%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B7%20%D1%82%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%B9.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

BULATOV, A., 2002. *Ekonomika* [online]. Urist [cit. 2022-03-27]. Dostupné z: <https://vse-ychebniki.ru/ekonomika-uchebnik/bulatov-ekonomika/>

DELI, L., 2021. Kak Nursultan i Rim razshiryaet torgovije otnosheniya nesmotrya na pandemiю. *Kazinform* [online]. [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: https://www.inform.kz/ru/kak-nur-sultan-i-rim-rasshiryayut-torgovo-ekonomicheskoe-partnerstvo-nesmotrya-na-pandemiyu_a3857883

EEK, 2015. Ekonomicheskie indikatory 2014. *Eurasiancommission.org* [online]. Moskva, 2015 [cit. 2022-03-29]. Dostupné z: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/econstat/Documents/S-E JAN DEC 2014 12.pdf

EEK, 2020. O rynke truda v EAEU: 2019. *Eurasiancommission.org* [online]. [cit. 2022-03-29]. Dostupné z: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/econstat/Documents/labourmarket_2019.pdf

EEK, 2020. *Ob osnovnykh ekonomicheskikh pokazatelyakh EAEU: 2019* [online]. 12.02.2020. eurAsiancommission [cit. 2022-03-29]. Dostupné z: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/econstat/Documents/Analytics/indicators201912.pdf

EEK, 2021. Demografiya v cifrach: Statistika EAEU 2016-2020. *Eurasiancommission.org* [online]. [cit. 2022-03-29]. Dostupné z: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/econstat/Documents/Demogr-2016-2020.pdf

EEK, 2021. Ekonomicheskie indikatory 2020: Statistika EAEU. *Eurasiancommission.org* [online]. Moskva, 2021 [cit. 2022-03-29]. Dostupné z: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/econstat/Documents/I-IV_quarter_2020.pdf

EEK, 2021. O sostoyanii vzajmnoi trgovli EAEU: 2020. *Eurasiancommission.org* [online]. [cit. 2022-03-29]. Dostupné z: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/tradestat/analytcs/Documents/report/Report_2020.pdf

EEK, 2021. Ob osnovnykh ekonomicheskikh pokazatelyakh EAEU: 2020. *Eurasiancommission.org* [online]. 2021 [cit. 2022-03-29]. Dostupné z: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/econstat/Documents/Analytics/indicators2020_12.pdf

EEK, 2021. *O rynke truda v EAEU: 2020* [online]. [cit. 2022-03-29]. Dostupné z: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/econstat/Documents/labourmarket_2020.pdf

EEK, 2022. Ob osnovnykh ekonomicheskikh pokazatelyakh EAEU: 2021. *Eurasiancommission.org* [online]. [cit. 2022-03-29]. Dostupné z: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/econstat/Documents/Analytics/Indicators2021_12.pdf

EEK. Vneshnjaya trgovlya: 2011-2021. *Eurasiancommission.org* [online]. [cit. 2022-03-29]. Dostupné z: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/tradestat/tables/extra/Pages/default.aspx

EEK. Vzajimnaya trgovlya: 2011-2021. *Eurasiancommission.org* [online]. [cit. 2022-03-29]. Dostupné z:

http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/tradestat/tables/intra/Pages/default.aspx

FROLOVA, T., 2010. *Mirovaya ekonomika: konspekt lekcij*. TTI UFU. Dostupné také z: <http://www.aup.ru/books/m215/>

GERMANY.MFA.GOV.BY, 2022. Torgovo - ekonomicheskie otnosheniya: Belorussia Germania. *Germany.mfa.gov.by* [online]. [cit. 2022-03-25]. Dostupné z: https://germany.mfa.gov.by/ru/bilateral_relations/economy/

INFOTRANS.BY, 2021. Transportnaja otrasl Belarusi. Itogi 2020. *Infotrans.by* [online]. [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://infotrans.by/2021/02/08/transportnaya-otrasl-belarusi-itogi-2020-goda/>

INTERFAX.RU, 2015. V CB RF nazvali prichiny rekordnoi inflyacii [online]. In: . 10.02.2015 [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://www.interfax.ru/business/423044>

IVANOVA, O., 2022. *Kazachstan i Germaniya: vmeste v ekonomiku buduchego* [online]. DK Media World, 28.01.2022 [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: <https://dknews.kz/ru/eksklyuziv-dk/214189-kazahstan-i-germaniya-vmeste-v-ekonomiku-budushchego>

KAPITAL.KZ, 2021. Za pol goda Niderlandy vložili v ekonomiku 3,3 mld USD. *Kapital.kz* [online]. 11.2021 [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: <https://kapital.kz/economic/99980/za-polgoda-niderlandy-vlozhili-v-ekonomiku-kazahstana-3-3-mlrd.html>

KAPITAL.KZ, 2021. *Tovaroobrot Kazahstana s Kitaem vyros na 13%* [online]. [cit. 2022-02-23]. Dostupné z: <https://kapital.kz/economic/100692/tovaroobrot-kazahstana-s-kitayem-vyros-na-13-za-god.html>

KAZINFORM, 2021. Franciya soxranila svou poziciu vedushogo delovogo partnera. *Inform.kz* [online]. 2021 [cit. 2022-02-23]. Dostupné z: https://www.inform.kz/ru/frank-riester-franciya-sohranila-svoyu-poziciyu-veduschego-delovogo-partnera-s-kazahstanom_a3786966

KAZINFORM, 2021. Na 68 procentov vyrostla trgovlya s Ispaniei. *Inform.kz* [online]. [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: https://www.inform.kz/ru/na-68-procentov-vyrosla-torgovlya-mezhdu-kazahstanom-i-ispaniey_a3846068

KIREJSHIN, A., 2022. Pochemu vneshnyaya trgovlya tovarami srabotala v minus. *Belmarket.by* [online]. 27.02.2022 [cit. 2022-03-24]. Dostupné z: <https://belmarket.by/news/2022/02/27/news-49864.html>

KOROBENIKOVA, C., 2008. *Mezhdunarodnaya ekonomicheskaya integraciya* [online]. [cit. 2022-03-27]. Dostupné z:

https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/6234/1/pages%20from%20%D0%92%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%91%D0%93%D0%A3_%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%82_2008_%D0%A1%D0%B5%D1%80%D0%B8%D1%8F3_%E2%84%961.19%20%20%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%B5%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20pdf.pdf

MAZORENKO, D., 2020. Torgovlya: Chto budet projishodit s vneshnej torgovlej Kazachstana i stran EAES?. *Vlast.kz* [online]. 09.2020 [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: <https://vlast.kz/jekonomika/41849-cto-proishodit-i-budet-proishodit-s-vnesnej-torgovlej-kazahstana-i-stran-eaes.html>

MFA.RK, 2022. Kazakhstan - Italy relations. *Gov.kz* [online]. 15.03.2022 [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: <https://www.gov.kz/memleket/entities/mfa/press/article/details/500?lang=ru>

NIKONOROV, A., 2019. Glavnie torgovie partnery Kazachstana. *Inbusiness.kz* [online]. 2019 [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: <https://inbusiness.kz/ru/news/glavnye-torgovye-partnery-kazahstana-10-stran-s-naibolshim-tovarooborotom>

ROSSTAT a VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ, 2011. *Encyklopedie statistických pojmů: Ekonomická statistika. Svazek 4* [online]. Moskva [cit. 2021-03-22]. Dostupné z: https://rosstat.gov.ru/storage/subblock/subblock_document/2018-08/20/08_tom4.pdf

RUSSIAN FOREIGN TRADE ACADEMY, 2022. Monitoring aktualnych sobytij v oblasti mezhdunarosnoi torgovli. *Vavt-imef.ru* [online]. 26.01.2022 [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: https://www.vavt-imef.ru/wp-content/uploads/2022/01/Monitoring_77.pdf

Statisticheskij ezhegodnik [online], 2019. Moskva [cit. 2022-03-29]. Dostupné z: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/econstat/Documents/Stat_Yearbook_2019.pdf

Statisticheskij ezhegodnik [online], 2020. Moskva [cit. 2022-03-29]. Dostupné z: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/econstat/Documents/Stat_Yearbook_2020.pdf

Statisticheskij ezhegodnik [online], 2021. Moskva [cit. 2022-03-29]. Dostupné z: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/econstat/Documents/Stat_Yearbook_2021.pdf

UK.MFA.GOV.BY, 2021. Trade and Investment Cooperation. *Uk.mfa.gov.by* [online]. [cit. 2022-03-25]. Dostupné z: https://uk.mfa.gov.by/ru/bilateral_relations/trade_economic/

UKRAINE.MFA.GOV.BY, 2022. Torgovo - ekonomicheskie otnosheniya: Belorussia Ukraina. *Ukraine.mfa.gov.by* [online]. [cit. 2022-03-25]. Dostupné z: https://ukraine.mfa.gov.by/ru/bilateral_relations/trade_economic/#:~:text=%D0%91%D0%B5%D0%BB%D0%B0%D1%80%D1%83%D1%81%D1%8C%20%D1%8F%D0%B2%D0%BB%D1%8F%D0%B5%D1%82%D1%81%D1%8F%20%D1%88%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%8B%D0%BC%20%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D1%8B%D0%BC%20%D0%BF%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%BD%D0%B5%D1%80%D0%BE%D0%BC,%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BC%D0%B8%20%D1%81%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%BB%20%2C3%20%D0%BC%D0%BB%D1%80%D0%B4.

UNDP, 2015. Programa razvitija OON: Idnex chelovecheskogo razvitija. *Gtmarket.ru* [online]. [cit. 2022-03-27]. Dostupné z: <https://gtmarket.ru/news/2015/12/16/7285>

World Economic Outlook Database: GDP PPP, 2021. *International monetary fund* [online]. [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/data/changes.htm>